DÖNEM

yaşamı savunan dergi

HALKININ YANINDA
45 YILDIR YAZMANIN
YAZARLIK ONURUYLA
SAMİM KOCAGÖZ

• YIL : 1 SAYI : 8 NİSAN/1984 •

HERŞEYDEN ÖNCE İNSAN,..

Cengiz AYTMATOV

Gezegenimiz halklarının acil ve geciktirilmez bir ihtiyacı olarak, günümüzün barış hareketi, alışılmamış bir güçte, tüm yeryüzüne yayılmış olarak görünürleşiyor.

Insanın maddi ve sosyal gelişimi için, yorulmak bilmeyen güreşinde, zihni evrimde çok uzun yol katettiğine dikkat çekmek isterim. İşsel üretimin derece derece artması, insanı fiziki yaşam kavgasından kurtarıyor ve bilincini zihinsel ve akılsal çalışmalar için özgürleştiriyor. Bilinç serbestleştikçe, insanların görünen yaratma kabiliyetleri de o nispette kuvvetleniyor. Fakat burda bir paradoks var: Bilincin bu büyük kurtuluş yolunda gerici emperyalist güçlerin insanı yaşamdan bıktıran ve dünyayı intihara zorlayan karşı duruşu bulunuyor...

Insanlığın geleceğine dair, bugün kalbimizi sıkıştıran endişeye rağmen, kör korku ve umutsuzluk doğmamalı, bizim, düşünen insanların, yaşama arzularını almamalı ve son dakikalarını şehvetle yaşamaya acele eden kahrolasıcılar, bizi tükenip yok olma rolüne razılık göstermeye zorlayamamalılar. Korku değil, cesaret, her birimiz eğemenlerin propagandalarıyla beslenen ve korunan iblislere ve şiddete karşı mücadelede yaşama inancı ve insanları kazanabiliriz, bunu savaşın karşısına dikebiliriz ve dikmek zorundayız. Bütün ilerici yazarların, gazetecilerin ve tüm kültür yaratıcılarının en büyük görevlerinden biri budur.

Bir kelimeyle, inanıyoruz ki; çağımızın söz sahipleri, şimdilerin dünyayı saran kudretli talebi —barış istemini— göz önünde bulundurmak zorundadırlar. Her konuda, insanlara yönelik her kelimede, istenilen bir türde; - gazetecilikte, şiirde, sanatsal nesirde, veya sanatta barış için mücadele düşüncesi, her yerde ve her zaman üstün olmalıdır. İnsan kendini kuduran bir okyanusta bir kum tanesi olarak hissetmemelidir. Bizim esas görevimiz her insana 20. asrın bu karmaşık dünyasında yerini bulmasına ve gezegenimizin geleceği için sorumluluğunu hissetmesine yardımcı olmaktır.

Inter Buch Dergisi 2/83
Türkçesi : M. Demir.

KAĞIT ZAMLARI VE GÜNCEL GÖREV

Tanju CILIZOĞLU

Özal Hükümeti IMF reçetesinin istekleri doğrultusunda bir zam olgusunu yasama geçirirken, en cesur atağını kâğıda yaptı. Son üç-beş yıl içinde enflasyonist politikanın süreli değiştirdiği etiketler içinde en hızlı değişen etiket hiç şüphe yok ki kâğıdındır.

Bütün fiyatlar artarken kâğıdın en öne geçmesinin bir rastlantı olmadığı gerçektir.

Halka karşı, halka rağmen bir ekonomik politikanın uygulanmasında zamla kâğıt arasında kurulan bu orantının öncelikle gerçekçi olduğunu, görmemiz bilmemiz ve kavramamız gerekir.

Türkiye, Şili, Arjantin, Brezilya modelinde olduğu gibi IMF reçetesine taşınmış ve teslim edilmiştir. Bu reçetenin bugüne kadar dünyada uygulandığı ülkelerde ulaştığı tüm sonuçlar başarısızdır.

Özal Hükümeti bu denli başarısız bir reçetenin son sadık uygulayıcısı olarak üstelik sandıktan çıkarılmıştır.

Zamlar ve zamların içinde önde giden kâğıt zamları.

Türkiye'de artık okumak bir lükstür.

Hızla yoksullaşan yığınların bu lükse hiç mi hiç ulaşamamalarını sağlamak anlayışı, IMF reçetesinde kâğıda en cesur davranılan «Doz» dur.

Açık seçik bellidir ki siyasal yapı okunmasını, insanla dünya arasında dünyayla Türkiye üzerinde bir sentez kurulmasını istememektedir. Ne kadar az okunursa, insan beyinlerine düşen kıvılcım kâğıtla ne kadar az buluşursa modelin kendine dönük başarısı o kadar uzun ve zahmetsiz olacağı hesaplanmaktadır.

Kurgu açık seçik budur.

Enflasyonun aşağı çekilmesi adına tüketimi kısmak emek-üretim ilişkisinde yeni dengeler aramak aşamasında zorunlu fiyat artışlarının içinde neden kâğıt başı çekmektedir? Bu tartışılmayacak kadar açıktır.

Kâğıt halktan koparılacaktır. Koparılmaktadır.

Türkiye'nin dinamik unsurlarının ya da iç dinamiklerinin bu oyunu acilen kavraması ve bu oyunun olabildiğince işlememesini sağlaması bugün güncel görevlerden biridir.

Yayınların yaşaması ve oyunun bozulması artık dünden daha kaçınılmazlık kazanmış güncel bir görevdir.

Bütün gücümüzle «Yarının mutlu aydınlığından» yana olan yayınları «Yasamı savunan» yayınları sürdüreceğiz.

Omuzlayarak, bölüşerek mutlaka dergilerimizi, kitaplarımızı, gazetelerimizi ayakta tutacağız. Kâğıt zammı «Holdingci» anlayışın dışında kalan yayınlara hiç mi hiç yaşam hakkı tanımayacak kadar ölçüsüz ve hesaplıdır.

Bu hesabın, ben tutmayacağına inanmak istiyorum. Umudumu, o hiç bitmeyecek diyalektik umudu hep taşıyarak inanıyorum ki, ülkesini, insanını, insan emeğini, insan onurunu seven bir kadro, bir iç dinamikler kadrosu «Yaşaması gerekeni» yaşatacaktır. Ayakta tutacaktır.

Elinizdeki dergilerin kitapların maliyeti bir kalemde yüzde 50 artmıştır. Bu bir hesaptır. Bu bir oyundur.

Bize düşen bu oyunu bozabilmek yayınları diri ve ayakta tutabilmektir.

Türkiye'de tüm olumsuz sürece rağmen ayakta tutulan yayın dinamizminin kendini sürdüreceğine, aydınlarımızın sadece halktan yana değil, halkın içindeki aydınlarımızın bu güncel görevlerini de kavrayacaklarına ve gerekeni yapacaklarına inanıyorum.

Daha neşeli, daha coşkulu, daha özverili olmak zorundayız.

Bugünler, geleceğin aydınlığı da bizim......

Latin Amerika Edebiyatı

Samim KOCAGÖZ

Gabriel Garcia Marquez, 1982 Nobel Edebiyat Ödülü'nü alınca, ilk anda, nedense herkes biraz şaşırdı: Az gelişmiş, bir Güney Amerika ülkesi olan Kolombiya'dan, nasıl Nobel alan bir yazar çıkar? denildi. Güney Amerikalı yazarlara büyük bir ilgi duyulmaya başlandı. Birçok Güney Amerikalı yazar, dilimize çevrilmeye başlandı. Oysa Pablo Neruda gibi, Şili'li büyük bir şair çıkaran Güney Amerika'dan Marquez gibi bir yazarın çıkması doğaldı. Bunlara benzer Latin Amerika'lı birçok şair ve yazar vardı. Sonra Miguel Angel Asturias, daha 1966'da Nobel'i kazanmıştı.

Bana kalırsa, Güney Amerika, bir başka deyişle Latin Amerika ülkelerinin edebiyattaki bu başarısına şaşmamak gerekir: Bilindiği gibi, Güney Amerika ülkelerinin hemen hepsinin dili İspanyolca'dır. Bunların içinde yalnız Brezilya, Portekizce konuşur, yazar.

Dil, İspanyolca olunca, demek oluyor ki Latin Amerika ülkelerinin arkasında, dağ gibi, en az dört yüz yıllık bir İspanyol edebiyatı geleneği vardır. Sadece CERVANTES'İN (1547 — 1616) DON KİŞOT romanının rüzgârı, bu ülkelerin edebiyatına yeter de artar bile... Genç, yeni doğal -tarihleri çok yeni- Latin Amerikalı ulusların çocukları, İspanyol dilinin edebiyatına, taze kan, yeni bir dinamizm getirmiştir. Bu yeni ülkelerin sorunları, dünya görüşleri, dertleri ve sevinçleri, hemen hemen birbirine benzer. Bu yüzden Kurtuluş Savaşçısı BOLİVAR (1783 - 1830), bütün Güney Amerika'nın birliğini istemişti. Kendi ülkesi Venezüela olduğu halde, Kolombiya'nın kurtuluşu için de savaşmıştı. Ona bu yüzden Güney Amerika'nın Washington'u derler. Simon Bolivar'ın düşünceleri bugün de geçerlidir bir bakıma; çünkü sömürgecilerin pençesi, hâlâ Güney, Latin Amerika'nın yakasındadır.

Dikkat edilirse diyeceğim ama, zaten çarpıcı bir biçimde göze batmaktadır ki, Latin Amerika ülkelerinin romanlarında, -Marquez'de olduğu gibi- Cervantes'in Don Kişot'undaki düşlü, insana gerçekleri geçmişin abartılmış havasıyla yansıtan bir anlatım, çarpıcı bir biçem vardır.

Nasıl olur da Atlas Okyanusu'nun bir yakasından öbür yakasındaki yeni bir kıtaya İspanyol edebiyatının gelenekleri atlamıştır? Bilindiği gibi edebiyat sanatı dille yapılır. Bir topluluğun dili, önce, o topluluğun yaşam serüveninin içeriğini taşır. Sonra ulus olma bilinci ile gelişir, biçimlenir. Başlangıçta Güney Amerika'ya İspanyol sömürgecileri gelmiş, bunların ardından Ispanyol halkının göçü başlamıştır. Sömürgeciler, bu büyük kara parçasını bütün varı yoğu ile sömürmüşlerdir. Yerlilerini soyup soğana çevirmiş, öldürebildiği denli öldürmüş, nesi var nesi yoksa İspanya'ya, Ispanya krallarına taşımıştır. Göçmenler, sömürenlerin çocukları da bakmışlar, bu kez İspanya kendilerini de sömürmekte, «Biz, yeni bir ulus olduk!» deyip ana vatanlarına, İspanyol'lara karşı özgürlük savaşlarına girişmişlerdir. Ne var ki dilleri İspanyolca olduğundan, İspanya halkının bütünü de sömürgeci olmadığından, kendilerine yeni bir dünya kurmuşlar, bu dünyanın yeni geleneklerini edinmişler ve İspanyol halkının iyi gelenekleriyle yoğurup, yepyeni birer -ya da bir- ulus olmuşlardır. Işte Ispanyol Edebiyatının gelenekleri ulus olma bilincinin varlığı, bir halka olarak zincirleme Latin Amerika'ya bağlanmıştır. Eski bir uygarlığın kültürel varlığı, bir ulusun sanayide, ekonomide geri kalmışlığı ile ölçülemez. Bugün dünyada öyle geri kalmış, bırakılmış uluslar vardır ki uygarlık ve kültürleri, en gelişmiş uluslara -ekonomi ve sanayide- örnektir. Ornekse Latin Amerika'nın edebiyatı gibi...

YENİ BİÇİMİYLE **YABA-ÖYKÜ'YÜ**
OKUDUNUZ MU?

1979 Yılından beri yayınını sürdüren, gücünü genç kuşağın duyarlılığından alan YABA yazın dergisi salt öykü değil, şiir, deneme, araştırma, yorum ve çevirileriyle genç kuşağın sesi olma bilinciyle bütün ağır koşullara karşın yayınını sürdürmektedir.

İsteme ve yazışma adresi P.K. 404 Ulus-ANKARA

Samim Kocagöz'le Söyleşi

DONEM : Kurtuluş Savaşıyla birlikte yeniden biçimlenen toplumumuzun sorunlarını ve insanlarını sürekli yapıtlarınızla işlediniz. Bu süreç içinde toplumcu, gerçekçi sanatçılar arasında sizi, ilk gurupta değerlendirebilir miyiz?

KOCAGÖZ : Bizden bir önceki kuşak, hani 1900'lerden sonra yapıtlarını ortaya koymaya başlayan kuşaktan kimi yazarlar, Cumhuriyet'ten sonra da yapıtlar vermeye devam etmişlerdir. Yakup Kadri, Halide Edip gibi sanatçılar, Kurtuluş Savaşıyla birlikte yeniden biçimlenen toplumumuza, insanlarımıza -özellikle Yakup Kadri- eğilmişler, yeni toplumun yeni sorunlarını ortaya koymuşlardır. Ne var ki sürekli değişen, yenilenen top lum ve insanımızın sorunlarını daha derinliğine, daha yoğun ele almak, bizim KIRKLILAR dediğimiz kuşağa düşmüştür. Doğa yasası, biz onlardan görevi devir almışızdır. Edebiyat, sanat, toplumla, toplumun sorunlarıyla birlikte yürür. Kimi dönemlerde toplumun birikimi gereği bir kuşak kimi zaman bir yazar atılım yapar. Guruplar da iç içe girmiş görünür.

DONEM : Toplumsal değişim içinde sürekli ezileni ve çalışanı tuttunuz; onların yaşam biçimlerine orantılı bir biçimde ışık tuttunuz. Sizden sonra gelen sanatçılar, bundan etkilendiler mi?

KOCAGÖZ : Evet diyeceğim ama, bu soruya zamanla eleştirmenler, edebiyat tarihçileri daha rahat karşılık vereceklerdir.

DONEM : Ürünlerinizdeki gözlem gücü; tanık olduğunuz olaylar, insanlar ve doğa üzerinde derinlemesine yoğunlaşıyor. İyi bir sanatçı yaşamı ve doğayı iyi tanımak durumunda mıdır?

KOCAGÖZ : Tanımaktan öte, yeteneği elverdiği denli, kendince bilmek zorundadır.

DONEM : Ürünlerinizi, -öykü, roman, deneme- oluştururken nasıl bir hazırlık yapıyorsunuz? Sizce iyi bir ürün nasıl ortaya konur?

KOCAGÖZ : Her yazarın bir çalışma, diyelim kafasının işleyiş yöntemi vardır. Ben her yerde, her olay ve kişiye; öykücü, romancı gözüyle bakmaya alışmışım. Bilgim ve yeteneğim, bir olay karşısında, bir gözlemim karşısında takıldı mı, kafamın içinde dönmeye başlar. Onu evirir çeviririm kendimce. Okura söylenecek bir sorun varsa içinde, günlerce, aylarca düşündüğüm, tasarladığım olur. Örnekse bir öyküyü elimde ol-

madan, zihnimden silemem. Oluşunca kafamın içinde, -ilk tümcesinden son tümcesine değin- yazmak benim için birkaç günlük iştir. Kimi zaman doğrudan doğruya makineyle yazıveririm. Ayrıntıları yazarken düzenlerim. Roman için tasarladığım, ya da takıldığım konuyu işlemek için ön çalışmalar yaparım. Bu da gereken kimi belgesel bilgileri toplamaktır.

DONEM : Son yıllarda ansızın ünlenen yapıtlar ve sanatçılar var. Belirli bir süre sonra ne bu yapıtlar, ne de sanatçılar aranıyor; etkinlikleri unutulur oluyor. Tanıtım olanakları içinde bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

KOCAGÖZ : Değeri olan bir sanatçı, değerli bir yapıt hiçbir zaman etkinliğini yitirmez, unutulmaz. Birdenbire bir sanatçının, bir yapıtın ortaya çıkıvermesi, edebiyatımızın birikimi sonucudur; dayanıklıysa, iyiyse unutulmaz. Ama moda olarak, çevresinin kayırması olarak bir yapıt ortaya çıkarılırsa, çok geçmeden elbet etkinliğini yitirir. Kimi zaman süslü bir gelinin yüzünü örten duvağı kaldırdığınızda ortaya güzel bir kız çıkmayabilir... Eleştirmenler de çoğu zaman aldanabilirler...

DONEM : Kısa evrimli bu tür tanıtımlardan Türk Edebiyatı, okuru neler yitiriyor.

KOCAGÖZ : Kimi zaman eleştirmenlerin duygusallığı, kimi zaman da dikkatsizliği desek...

DONEM : Son yılların romanını yazdınız mı? Sürekli yayınladığınız öykülerde toplumumuzun geçirdiği acıları bütün boyutları ile işlediniz mi?

KOCAGÖZ : Son yılların romanı diye iddialı konuşmak istemem. Evet son yazdığım bir romanım var. Sırası gelince yayınlayacağım. Yine yayınladığım son öykülerimi bir kitapta topladım. Onların da sırası gelince yayınlanacağını umuyorum. Romanımın adı, (Eski Toprak), öykü kitabımın adı da (Gecenin Soluğu) oldu. Anılarımı da bitirmek üzereyim. İki kitap olacak. Anılar kitabımın adı da (BU DA Geçti Yahu!)

Bir İşçinin Not Defterinden

Berin TAŞAN

Fethi SAVAŞÇI

Otuz yılı geçti, Ankara'da çıkan Kaynak dergisinde Berin Taşan'la yanyana şiirlerimiz çıktı. Çok merak ediyordum kendisini. Az yazan, az şiir yayınlayan ozanlarımızdandı. O zaman Ödemiş ilçesinde duvarcılık yapıyor, arasıra da kitap almak için İzmir'e geliyordum. Günlük bölge gazeteleri, o zamanlar, haftada bir sanat sayfası yaparlardı. Berin Taşan'da bir soruşturmaya yanıt vermişti. İzmir'de olduğunu öğrendim. Eski yanan adliye binasının ikinci katında, dar uzun bir odada, İnfaz Savcılığı görevine yeni atanmıştı. Kapıyı usulca vurdum, girdim, kendimi tanıttım. Güldü, çok sevindi, yer gösterdi. Saatlerce edebiyattan, güncel olaylardan konuştuk. Dikkatli, titiz bir okuyucuydu. Nerede, ne zaman, bir şiirim çıkmış biliyordu. Sevdiği ozanları, yazarları, dergilerden her ay yazdıklarını okuyor, masasının üstüne birikmiş dergilerden kimilerini istemeden, kendisiyle tanışan herkese veriyordu.

Oturduğum Ödemiş ilçesinde arasıra sanat matineleri düzenliyor, resimli şiir sergileri açıyor, dergiler çıkarıp batırıyorduk. Düzenlediğimiz bu matinelerde, şiirlerin havasına uygun giysilerle sahneye çıkıyor, şiirler okuyordum. Günlük bölge gazetesinin muhabirleri çektikleri fotoğraflarla birlikte uzunca haberlerini, gazetelerine iletip ertesi gün, haber yapıyorlardı.

Elindeki kurşun kalemi usulca camlı masasına vuran Berin Taşan, sözcükleri, karşısındakini incitmekten korkan, yavaş, sevecen bir sesle:

—Sen, güzel şiir okurmuşsun öyle mi?

Utandım, sıkıldım:

—Efendim, eskiden okurdum. Şimdi günde iki paket sigara içiyorum. Öyle sanıyorum ki şiir okuma yerine, şiirin canını okuyorum. Bu yüzden sesimin iyi olmadığı kanısındayım.

Birden, gülerek kesti sözümü:

—Bırak sigarayı! Faydası varsa iç! Var mı faydası?

—Yok!

—Bırak öyleyse!

Aradan iki yıl geçti. Gelip İzmir'e yerleştim. Bir yıldan fazla yapılarda ustalık yaptıktan sonra, Demokrat İzmir Gazetesi'ne, Kemal Bilbaşar'ın

aracılığıyla muhabir olarak girdim. Adliye muhabiri arkadaş izinli olduğu günlerde, yerine ben bakıyordum. Haftada bir gün birlikte oluyorduk. Berin Taşan, bir şiirinde: «Bir daha padişah geçemez o sokaktan-Düzmece mahkemeler kurulamaz.» diyordu. Ne kadar güçlü bir şiirdi. Şiirin bütününü ezberlemiş, kaç yerde okumuştum? Şimdi iyice bilemiyorum.

İKİ DİLEKÇE

Ankara'da yayınlanan aylık bir dergide «Uyuyan Koca Dev Uyan» adlı bir yazımdan dolayı, İzmir Basın Savcısı, dolayısiyle harekete geçmiş, soruşturma açmıştı. Bu kaçıncı soruşturmaydı? Bıkmış usanmıştım! Basın Savcılığına girmeden, Berin Taşan'a uğradım. Neler söyleyeceğimi, dikkatle dinledi. Eğer dilekçe yazdırmak isterlerse, şöyle yazmamı önerdi. Ya da yazılan dilekçenin, bu havada olmasını istedi. Dilekçenin adı savunma dilekçesi mi neydi?

Basın savcılığına girince yazılı savunmamı istediler. Ben söyledim, yazıcı kendi bildiğince yazdı. Savunmamı aldım okudum. Adliye diliyle yazıldığı için pek bir şey anlayamamıştım. İmzaladım, basın savcısı kendimin yazmasını istedi. Orada yazı makinesinin başına geçip, bir savunma yazısı yazdım, altını da imzalayıp verdim. Berin Taşan'ın dediğini yaptığım için, mahkemeye çıkmadan salıverildim.

Buca'da bir sanat edebiyat gecesi yapılmış, Berin Taşan'la ikimizi çağırmışlardı. Otobüsle birlikte gelip gittik. Yolda Berin Taşan, gönlümü almak için, bir dizime vurarak :

—Bak, sen gazeteci olduğun için otobüse bedava biniyorsun! Biz para veriyoruz. Daha ne istiyorsun? Söyle bakalım son günlerde, yine, kara bulutlar gibi kararmaya başladın! Anlat derdini bakayım!

Bir iki hık mık ettim:

—Sayın Berin Taşan, ben Almanya'ya eşimle birlikte işçi olarak gitmek istiyorum. Adli sicilim bozuk gelir de pasaport vermezler diye bir korku var içimde.

—Neden korkuyorsun? Ekşi yemedin ki yüzün buruşsun, acı yemedin ki karnın ağrısın. Yarın gel Adliyeye, eşini de getir, ikinizin de adli siciline ben bakacağım.

Ertesi gün eşimle birlikte gittik. Adli sicile başvurduk. Ankara'dan soracaklardı. İki hafta kadar korkulu bir şekilde bekledik.

Berin Taşan, hep güven vermiştir çevresine. Umut aşılamıştır yüzlerce, binlerce insana. İyi bir aile reisi, iyi bir ozan, görevine düşkün bir devlet memurudur. Onu birgünbile Kemeraltı meyhanelerinde görmedim. Haksızlıktan korkan, temiz giyimli, güler yüzlü, çelebi, yardımsever durumu şu anda gözümün önünde.

YENİ ŞİİRLER VAR MI?

Şiir matinelerinde, resim sergilerinde, konferanslarda, seminerlerde, daracık sokaklarda yan yana yürürken sorardı: «Savaşçı, yeni siirlerin var mı? Haydi bir tane oku bakalım usulca!» Bu kez kendimden değil, Berin Taşan'dan okuyacağım: Doğal olarak izin verirse okumak istiyorum:

«MEMLEKETİMDE ÇOCUKLAR

Karakavuk Köyünde çocuklar
Suya girerlerken gördüm
Simsiyah çırılçıplak.

Fener kayalıklarında çocuklar
Ben en sarışını tuttum
Bıraksam atlayacaklar.

Ulus Mevdanında çocuklar
İzci elbiseleriyle gördüm
Durmuş heykele bakıyorlar.

Konak Meydanında çocuklar
Elleri mosmor yüzleri mosmor
Tramvay bekliyorlar.

Elaslan Köyünde çocuklar
Katil ırmak niye böyle akıyon?
Gelgiraslı Süleymanı vurmuşlar
Kim bu kadar yorgun
Kim bu kadar mahzun
Eğilmiş suya bakıyorlar.

Memleketimin her yanında çocuklar
Biraz süt biraz uyku
Sarılmış memelerine annelerinin
Bırakmıyorlar.»

ŞİİR YAŞTA DEĞİL BAŞTA MI ?

Nuran HARİRÎ

Bir gecede birdenbire bir çiçek açtı bir kuru toprak üstünde, bir çocuk doğdu ve bir şarkı üflendi rüzgâra... Açan çiçek soldu doğan çocuk öldü, yer göz deniz ay ve yıldızlar gibi aştı zamanı dizeler şarkı kaldı...

Milyonlarca insan içinden bir insan herkesin bildiği bir dilden aldığı üç beş sözcükle gerçekleştirdi ta ruhumuzun derinliklerine kadar bizi sarsan o mucizeyi, tanrılara yer kalmayan şu dünyada...

Nasıl?

Bir iç olaydır bu ve dünyamızın oluşumundaki giz nasıl saklı kaldıysa öylesine saklı kalacaktır. Serüvenlerini, gezilerini iç sarsıntılarını olağanüstü bir etkiyle bize anlatan sanatçılar yaratıcılık duygusunu nasıl yaşadıklarını bu anların sevinç ve hüznünü ne yazık ki bize iletememektedirler. Aslına bakılırsa sanatçı ancak bir tür kendinden geçişle (extase) yaratabilmektedir. «Extase» sözcüğü Yunancadan çevrilince «kendi dışında olma» anlamına gelir biliriz. Kendinde değilse nerededir sanatçı? Eserindedir kuşkusuz; bestelerinde, kişilerinde imgelerindedir. Bizim dünyamızda değil de kendi dünyasında yaşadığı için geçen yaratıcılık olayına tanık olamaz. Shakespeare, Othello'sunu konuşturduğu zaman kendi bedeninden kendi ruhundan sıyrılarak Othello'nun kıskançlık duygularıyla kabaran ruhuna girmişti.

Balzac ise: «Düşünün Comtesse de Langeais öldü» diye gözyaşı dökerek karşılamıştı, o sırada gelen bir konuğunu, Paris'de bu adı taşıyan bir kontes yoktur. O yalnız bir roman kişisidir. Tam o sırada onun ölümünü betimlemiş olan Balzac ancak konuğun şaşkın bakışları karşısında kendine gelip gerçek dünyamıza dönebilmiştir.

Asıl yaratıcılık, imge ve esin olayı sanatçıya görünmeden gelir. Fakat biz maddi bir dünyada yaşıyoruz ve herşeyi ancak duyularımızla kavrayabilen insanlarız. Bizim için çiçek henüz açılmamış tohum halinde toprakta dururken değil, ancak biçimlenerek renklenerek açtığı zaman çiçektir.

Esin, sanatçının ruhundan hayatımıza girmek için gözle görülebilecek kulakla işitilebilecek bir biçim almalı maddi bir araçtan geçmelidir. Şiir kalemle kâğıda aktarılmalı, resim renklerle tuvale boyanmalı, yontu taşa tahtaya oyulmalıdır.

Görüyoruz ki yaratıcılık, yalnız esin veya bilinç ötesinde geçen bir olay değil, görüntü dünyasından gerçek (reel) dünyaya aktarma olayıdır.

Sanatçının bu aktarma işlevini - ayrıntılara inmeden - iki örnekle belirtelim: Bilindiği gibi «Marseillaise» yazarı Rouget de Lisle gerçek bir şâir veya müzisyen olmaktan uzak bir Fransız subayıdır. Fransız devrimi sırasında Strasburg'a Fransa'nın Avrupa krallarına savaş ilânı haberi gelir, kentin belediye başkanı o akşam bütün subaylara bir şölen verir ve bazı mısralar yazdığı bilinen R.de Lisle'den bir marş yazmasını diler. Lisle o geceki coşku ve alkolün verdiği esriklikle oturur kulaklarında uğuldayan: «Allons, enfants de la patrie» «Le jour gloire et arrive» söz ve ezgilerini kâğıda geçirir, sadece esin ve onun o andaki dehasıyla dünyanın en ölmez şiir ve bestelerinden biri sabaha karşı tamamlanmış olur. Buna karşın Edgar Allan Poe en ünlü şiiri «The Raven» (Kuzgun)u; matamatik kafasıyla mantıkla her uyağı ve her sözcüğü ayrı ayrı hesaplayarak yazmıştır.

Beynin dışına baktığımızda bir çok kıvrımlar görürüz ya, buraya kadar yazdıklarım o-kıvrımları dümdüz etmek içindir, yani tâbir-i diğerle kafa ütülemek için... Ama bizim kafamız da ütüleniyor ya durmadan: Vay efendim genç şâir, yok efendim genç değil yaşlı şâir diye...

Neymiş efendim yirmi beşinde büyük felsefeci olanlar varmış — Leibniz gibi; kırkından sonra büyük felsefeci olanlar da — Kant gibi... Gelgelelim kırkından sonra şiire başlayıp da büyük şâir olanlar bilinmiyormuş. Bana kalırsa önce büyük şâir yoktur şâir vardır, sonra da şiiri sürdürmek diye birşey yoktur, üç beş sözcükle geçici olandan ölümsüzü yaratmak vardır. Bu da zamana karşı kendi kendini sürdürecek demektir. Şâirin yaşına ya da başına bağlı bir olay sayılamaz.

Kırkından sonra şiir yazmaya başlamış birinden birkaç mısra koyacağım, güpgüzel yazmış doğrusu:

1) **«Bir deli kumrunun muştusu ardına/Takılmış bahar bulmuşuz/Dünkü yerinde»**

2) **«Taşsız topraksız yaşamdır ölüm tut ki/Tut ki bir rüzgârsındır sen/Rüzgâr basılır mı taşa»**

3) **«Dinginlik doluyor/Saydam sürahilerine canın/Gülüşün dökülürken»**

Şimdi yeniden gündemde olan konuda beş altı yıl önce yazdıklarımı tekrarlayayım:

İlkel olsun çağdaş olsun insan hep genç kalabilmeyi düşlemiş ve ölümsüzlüğün ardından koşmuştur. Cinsel yetenek ve bu yeteneği tanıtlama gücü genellikle gençliğin ve ölümsüzlüğün simgesi sayılmıştır. Genç bir bâkirenin hizmeti ve beden sıcaklığının İsrail Kralı Davud'un yaşlanmasına karşı son sayıldığı çare İncil'de de anlatılmıştır. Yaşlanmaya başlayan erkekler erkeklik ve cinsel güçlerini uzun süre koruyabilmek amacıyla tarih boyunca afredizyak maddeler arayagelmişlerdir. İlk yazılı reçete M.O. 800 yılından kalma çivi yazısı ile Babil yazıtıdır. Çin'de M.Ö. 350 ve 250'de egemen olan Taoist geleneği vücut «öz»ü ve meniyi korumak ve

kuvvetlendirmek için teknikler geliştirilmesini öngörüyordu. Dr. E. Steinach bu kavramdan yola çıkarak sperm kanallarını bağlamış ve bu yolla vücut içerisinde birikecek seks hormonlarının insanı yeniden gençleştireceğini düşünmüştü. Orkideler, tatlı patatesler, abdüsselam otları vb., birçok şey hep cinsel gençleştirici olarak kullanılmıştır. Keklik beyni vb., hayvansal ürünlerin bu amaç için kullanılışı Fransız hekim ve bilim adamı Dr. Brown Sequard'ın cinsel bez ezmelerini kullanmasıyla doruğa erişmiştir, bu hekim kendini bir deney hayvanı gibi kullanarak 1889 yılında kobay testisi ezmelerini vücuduna enjekte etmişti. Ama Paris'li meslekdaşları üç enjeksiyonun insanı otuz yıl geriye götüreceğini ileri süren Sequard'ı alaya almada gecikmediler. Birinci Dünya Savaşından sonra maymun testislerin insana aşılanması gençlik aşısı adıyla anılmaya başladı. Bugünün seks hormonu ve seks hücresi tedavisi deneysel kaynağını on dokuzuncu yüzyıldan alır.

Denizdeyim, bildiğimiz deniz, mavi Ege. Kıyıdaki taşlara doğru yürüdüm, kabuklu badem iriliğinde birkaç midye kopardım taşlardan, kırdım içini ağzıma aldım, denizin tuzu ve etin şehveti tadılıyordu çiğ midyede. Acaba dedim çiğ midye yenilince daha iyi şiir yazılır mı?

Yani acaba insan beyni için gençleştirici bir iksir midir çiğ midye? Bizde yayınlanan dergilerde okuduklarımdan öğrendğime göre şiir genç yaşta yazılmalıymış. Cemal Süreyya şöyle diyordu bir yazısında: «Evet, deha olgun yaşta gerçekleştirilen bir gençlik düşüncesidir. Dehanın belirmesi için olgun yaşın beklenmesi şart değil şiirde. Ama o düşünce olgun yaşda gerçekleşmişse, bunun mutlaka gençlik döneminde tutarlı bir kökü vardır.»

Bu arada aynı konuya ilişkin başka yazılar da çarptı gözüme, konu üzerinde düşünmeye, yaşlılıkla ilgili yazıları okumaya az buçuk zaman ayırdım. Yaşlı insan biyolojisi, yaşanılan yıllar ve biyolojik yaş, yaşlılıkta kemik kaybı, yaşlanmanın insanda ilâç emilimi ve metabolizmaya etkisi, yaşın kalp üzerindeki etkileri bellek ve yaşlılık, uyku ve yaş, yaşlılarda seksüel yetersizlik.

Özetlemek gerekirse geçen yıllar bir durgunluk getiriyor bütün yaşam işlevlerinde. Her şeye karşın yine de kırkından sonra saz çalınamaz hükmüne katılamıyorum. Ben, geleneksel bir deyişten yola çıkarak saz çalınamayacağını kabul etmektense elime bir saz alıp başlamayı yeğ tutarım. Görebildiğim kadarıyla, yaşı orta veya ileri sayılan insanların nötr insan sayılması veya adamdan sayılmaması geleneğiyle savaşım başlamıştır. Bunu başlatanlar ise bizzat yaşam dolu, kıpır kıpır sağlıklı yaşlılardır. Yaşamın nimetlerinden paylarını istemede diretmeye başlamışlardır. Özellikle cinsellik konusundaki yanlış telakkiler yıkılmaya başlamıştır. Örneğin çocuk yapma yeteneğini yitiren bir insanın cinsel yönden de yetersizliğe düşeceği görüşünün yanlışlığı bugün çok iyi bilinmektedir. Sevişme konusunda insanlar yeni bakış açıları kazanmışlardır. Robert Butler seksin belli başlı iki dili olduğunu söylüyor. Bunlardan biri dolaysız ve patlayıcı-

dır, tepkiler ölçülebilir kaç kez olduğu sayılabilir. Diğeri deneyime dayalı seks dilidir ki okşama dokunma ve sevecenliği içerir. Bu dillerden her ikisi de belki doğuştan bilinir veya yaşamın ilk döneminde kazanılır ve ikisi de insanın tükenmez tad ve doyum kaynağıdır. Şimdi yaşlıların fizik yönden cinsel yetenek sahibi (doksanında bile) olduklarını biliyoruz. Maurice Chevalier: «Sevişmenin 10 000 yolu vardır. Önemli olan yaşınıza uygun olanını seçmektir demiştir.»

Cinsellik ve bellek; insana insanlığını duyuran iki önemli faktör olarak görünüyor bana. Belleğini düşünme yeteneğini yitirmemiş kimselere açıktır öyleyse yaşamın kapıları; sanatın da bilimin de sporun da şiirin de...

Oduncu Yunusu anımsamamak elde mi? Hani Tapduk meclisindeki iki Yunus'dan biri olan bizim oduncuyu. Nefesleri ilâhileri ile dergâha ahenk verdiği için öbür Yunus'a Yunus-u Güyende denilirdi. Söz bu ya Tapduk bir gün Yunus-u Güyendeye dönerek biraz terennüm etmesini istedi. Yunus-u Güyende başını önüne eğdi, emri yerine getirmek istiyor ama sesini dilini bulamıyordu. Herkes şaşkınlık içindeydi. Emir üç kez tekrarlandıktan sonra Tapduk Emre bu kez oduncu Yunus'a döndü: «Bari sen söyle artık, bir kapalı kutu gönderdim açıldın söyle artık» dedi. Söylüyor Yunus o gün bugündür... Acaba söylemeye başladığında kırkını kaç yıl aşmıştı? Yunus'u yaş sigasına çekmek biraz Molla Kasım'lık olmuyormu?...

«Aşık Yunus bu sözüeğri büğrü söyleme/Seni sigaya çeker bir Molla Kasım Gelür.»

KAYNAKLAR :

— Goldman, R., Rockstein. M.- The Physiology and Pathology of Human Aging. Academic Press., 1975

— Zweig, S., Yaratıcılığın Sırrı Çev. Melâhat Özgü Remzi Kitabevi, 1949.

İNSANA ÖVGÜ

Abdullah Rıza **ERGÜVEN**

İnsanı yadsıyanlar kendini yadsır
Güneşi yadsıyanlar günışığını
Bu tarlayı kim sürdü
Bu bir çift öküzü tarlaya
Bu koca yapıları kim yaptı
Bu yolları kim

Her şey
Senin alınterin insanım senin alınterin
Ne varsa yeryüzünde
Her şey
Etinden kemiğinden tırnağından

Sen yok musun
Hiç bir şey yok dünyada insan olan

KIZ SENİ BANA VERMEZLER

Ali YÜCE

— I —

Kimbilir yimin yüreği
Senin kuş diye vurduğun
Kimbilir kimin yangını
Saç diye savurduğun

Kimbilir kimin yağmuru
Senin uzun uzun tarayıp
İnce ince ördüğün
Kimbilir kimin gerçeği
Benim düş diye gördüğüm

— II —

Kimbilir kimin azığı
Acıktığın doyduğun
Kimbilir kimin kefeni
El sürmeden soyduğun

Bizim evde her gün kavga
Sizin evde bayram düğün
Kimbilir kimin derisi
Senin uygarca yüzdüğün

Sen bu şiiri okuma sakın
Anan duyar baban duyar
Ne derler ne demezler
Ben deri yüzmeyi bilmem
Kız seni bana vermezler

HÜRRİYETİ SİLİYORUM

Halil KOCAGÖZ

Ben size bir kez daha
Özgürlük diyeceğim;
Öyle eski sözler sözcükler
Yıkamaz onu, içeriğini anlamının...

Devrim diyeceğim, özgürlük diyeceğim,
Devrimciysem, ilericiysem,
Gerçekten anladımsa Atatürk'ü,
Ne anlamı kalırdı yoksa
Başlattığı dil devriminin
Ve özgür bilimsel düşüncenin...

Ben daha doğruyu, daha güzeli,
Yaratmayı özlemeyi, ondan öğrendim.

Bu yüzden özgürlük diyeceğim,
Yabancı dillerin boyunduruğuna karşı
Özgür düşüncemi bütünlemek için.

Yazacağım insancıl usumun hakkı için,
Toplumun en güzel yasasına onu,
Çizeceğim barışsıl güvercinler kanadına,
Umut pırıltılı gözlerine çocukların;
Karanlık haksızlıkları silen günlere,
İnsancıl sevginin buğulu camlarına,
Barışçıl çelenklere çiçeklere,
Anlamlı düşünceler saygısına.

Özgürlük diyeceğim işte,
Düşünce dizgemi diri tutmak için,
Bağlamak için değerini
Bilinçli sözcüklere.

Özgürlük diyeceğim böyle,
Seviyorsam tüm insanları
Eşit yaşamlarına saygım varsa
Ve seviyorsam özlü, gür sağlam dizgeli,
Güzelim Türkçemi.

Onuruna yaraşır yaşatmak için halkımı,
Türkiye'mi,
ÖZGÜRLÜK diyeceğim ve ünliyeceğim işte,
Eğer özgürsem!

KUŞATMA

Özcan ***İLTER***

Kuşatma'dayım
—Öncesiz ve sonrasız—
Hançer gelip dayanmış kemiğe.
Yangın gibi bir ayazdır fışkıran
KORKU'nun gözlerinden,
—Su içmeye fırsat bulamaz ceylan
Çiçek açmaya tomurcuk—
Eritir...
Ölüm süvarilerinin
Bin başlı mızraklarına
Tutsak düşmüş
GÖKKUBBE...
—Yola koyulduk mu bir kez
Yola koyulduk mu!—
Gözlerimiz değiverince suya — —
Çözülecek KUŞATMA
Kopacak zincir...
Ey gün!
Tanrılar adına aydınlığımıza acılar yağdıran
gün...
Doğdun üstümüze, büyüdün — —
«Alnımızın yazısı» değildin
«Alnımızın yazısı» DEĞİLSİN!...
Uçun yüreğimden kopan kuşlar uçun
Sevdiğim SEVDALAR içindedir.

ÖYKÜ

AÇOMBA

Muzaffer İZGÜ

Yenilmiş içilmiş... Aaman, aman, neler yenilmiş, neler içilmiş, etlerin en güzeli, yerdekilerden tavşan, kuzu, göktekilerden keklik, bıldırcın, yumuşacık yumuşacık etler, böreklerin üzerinde, pilavların üzerinde. Kızarmış ki, lale soluk kalır yanında; bir kokusu var ki, duyulur ta nerelerdeki yerden. Ya o yemişler, dalından şimdi kopmuş, şeker şurup, balları akıyor dibinden, tadı kokusuna karışmış, kokusu tadına. İçkilerin tadı geri kalırmı etlerden, yemişlerden... Tümü rengini oluştuğu yemişten almış, tadını balından almış, ama acılaşmış, içki olmuş, acısı bile bal...

Yenilmiş yutulmuş, iki ülke adına söylevler verilmiş, söylevler kısa ama çok anlamlı, bu ülke o ülkeyi seviyor, o ülke de bu ülkeyi seviyor. Kanıtı mı, işte iki hükümdar şapur şupur öpüşüyor, ondan sonra yakut rengi kadehler havaya kalkıyor, bir bu ülkenin onuruna içiliyor, bir öteki ülkenin onuruna içiliyor.

Etlerin ince barsaklardan kalın barsaklara, yemişlerin mideden ince barsaklara, içkilerin dudaktan kana yollandığında, iki hükümdar konukluğu, ev sahipliğini bir yana bırakarak, iki dost olmuşlar, iki arkadaş olmuşlar. Her kadeh kaldırılışında olmasa bile, iki kadeh kaldırılışında başlamışlar şapur şupur öpüşmeğe.

— Oh be can arkadaş!
— Vay be, kan kardeş!
— Ülkelerimiz dostluğumuz, biliyor musun emmi oğlu.
— Ne diyorsun kayınço, ki ikimiz kardeş...

Geç zaman, konuk ülkenin hükümdarına öyle bir durgunluk gelmiş ki, ağzını bıçak açmaz olmuş. Önceleri, ev sahibi ülkenin hükümdarı,

— E, demiş içinden, içkiyi biraz fazla kaçırdı bizim kayınço, şimdi susma dönemine girdi.

Ama değil, ne gözleri kapanıyormuş konuk ülkenin hükümdarının, ne de dili peltekleşiyormuş, üstelik içtikçe içiyormuş, yakut renkli şaraptan, kadeh kadeh.

— Offf ooof! Ahh ahhh! diyormuş arada bir.
Anlayıvermiş ev sahibi ülkenin hükümdarı,

— Bizim kayınçonun bir derdi var ya, acaba ne?
Kayınço ki, kocaman kocaman dağlar devrilmiş gelmiş üstüne, bır ko

lu kalmış bu dağın altında, bir bacağı kalmış öteki dağın altında, başı salt toprağın üzerinde, inler de inler, oflar da oflar, poflar da poflar.

— Aman, demiş ev sahibi ülkenin hükümdarı, yemeğe başlamazdan önce benim için komşu ülkenin hükümdarıydın, amma şimdi hısımdan öte olduk, ben senin emmi oğlu, sen benim kayınço... Söyle bakalım bana kayınço, zatıalilerinin uy aman bu zatıâllileri sözcüğü de nereden aklıma geldi, söyle kayınço bakalım derdini?

İçini çekmiş konuk ülkenin hükümdarı:

— Kaç gündür şuradayım, demiş, gördüm ki yanınız yöreniz çok memnunlar sizden, halkımızın da memnun olduğunu gördüm... Ah bir de benim durumumu bilseniz, bilmiyorum hiç, halkım benden memnun mu değil mi, tüccarlarım, iş adamlarım memnunlar mı, değiller mi? Sormayın, ülkemde herşey başını alıp gidiyor, bugün yağın okkası üç paraysa, yarın dört para oluyor, bugün tuz bir paraysa, yarın iki para, şaştım kaldım.

Ev sahibi ülkenin hükümdarı, konuk ülkenin hükümdarının kadehini uzatmış, uzun uzun kahkahalar atmış:

— Bu mu derdin? diye sormuş, ağzını koluyla silerken.

— Daha ne olsun demiş komşu ülkenin hükümdarı.

— Kayınço, bizim burada da pekmez bugün bir paraysa, yarın iki para, bizim burada bugün katran yarın paraysa, yarın bir para. Çömlekçiler hergün zam yapıyorlar, bunlara bakıp testiciler de aynı gün zam yapıyorlar. Yâni bizim ülkenin sizin ülkeden pek farkı yok. Sanırım sizin ülkenin eksikliği Açomba'nız yok.

— Açomba? demiş konuk ülkenin hükümdarı, bakmış kalmış, şaşmış kalmış.

— Evet, sizin Açomba'nız yok, diye yinelemiş ev sahibi ülkenin hükümdarı. Çok şükür bizim bir Açomba'mız var. İşte bu Açomba sayesinde ülkeyi bal gibi yönetiyorum. Çünkü bizim ülkede ne olursa olsun Açomba'nın üzerine atılır, herşey Açomba'nın yüzünden olur. Pahalılık mı, Açomba.nın yüzünden, yollarda kervanlar durduruluyor, soyuluyor, Açomba'nın yüzünden. Hanlara, konaklara baskın veriliyor, kim yapıyor bunu, Açomba. Çömlekçiler durmadan işçi çıkarıyorlar, yeni işçi almıyorlar, kimin yüzünden, Açomba'nın yüzünden, ama yine de ülkede birçok çömlekçi kepenkleri indirdi, kimin yüzünden, Açomba'nın yüzünden. Dışarıya bal, pekmez satamıyoruz, ama dışarıdan durmadan yayla sakızı, aşı boyası alıyoruz, dışarıya günden güne borçlanıyoruz, kimin yüzünden, Açomba'nın yüzünden.

— Vay namussuz, deyiverdi ister istemez konuk ülkenin hükümdarı, demek hep o namussuzun yüzünden.

— Ne diyorsunuz? diye yanıtladı ev sahibi ülkenin hükümdarı keklik etini çiğnerken, siz bilmezsiniz bu Açomba'yı, bir dili vardır yılan dilidir, ama kandırır, bir yüzü vardır, tipsizdir, ama inandırır, inanan bir avuçtur ama, ülkeyi delikli kepçe gibi her yanından karıştırır. O karıştıra dursun, biz önlem alırız, gerekenleri yaparız, o orada, biz burada yaşarız. Dostum sevgili kayınçom, bir Açomba edinin hem de tez elden, sizin tek eksiğiniz Açomba.

— Konuk ülkenin hükümdarı anlayacağını anlamıştı, çünkü çok zeki bir insandı. Özel olarak sarayda yetiştirilmiş, çağın en iyi öğretmenlerin den dersler almıştı ama, devlet yönetiminde «Açomba»nın yerini hiçbir öğretmeni söylememişti. Öğretmenlerine kızacaktı ki, ev sahibi ülkenin hükümdarı:

— Yo, dedi, onlara kızmayın, bana da öğretmediler, ama komşu ülkenin çok büyük öğretmenleri bana bu aklı verdiler. İşte o gün bu gündür, ülkemde Açomba vardır. Nerede birkarışıklık olsa, biliriz ki Açomba'nın yüzündendir. Ah bir tanısanız Açomba'yı, bir görseniz Açomba'yı.

Konuk hükümdar bir çocuk denli heyecanlandı, az sonra bir oyuncağa kavuşacakmış gibi:

— Ne olur? dedi, acaba göremez miyim şu Açomba'yı?

— Olanaksız, dedi ev sahibi ülkenin hükümdarı. iKmbilir şimdi neredédir, belki de yerin altındadır, hangi fesatı, hangi karışıklığı çıkarmak için çalışıyordur. Zor, arasak da bulamayız.

Bir gün sonra çok yaylı arabalardan oluşan konvoyla konuk hükümdar, ev sahibi ülkeden ayrıldı. Yol boyu çınladı durdu kafasında ses:

— Unutma kayınço, kendine mutlaka bir Açomba bul.
«Açomba bul! Açomba bul!»

Kuştüyü yastıkların içinde uyurken «Bulacağım bulacağım» diye bağırdığını, arabanın önündeki ardındaki koruyucular bile duydular.

— Amanın da aman, kaç gün olmuştu ki gideli, kaç kez güneş batıp doğmuştu ki ülkesinden ayrılalı, olur mu hiç kardeşler, böyle de olur mu **hani, ne adamlardır şu çömlekçiler**, ne gözü doymazlardır şu testiciler... **Testi olmuş beşe, çömlek çıkmış on beşe.** Yağın yanına yaklaşılmıyor, yağcı burnundan kıl aldırmıyor. Balcı «Kendim yerim» demiş depolamış, pekmezci, «Pekmezin olsun, sineği gelir öteki ülkeden» demiş, tahta kapakları kapatmış pekmez küplerinin üzeirne, bir üzerine çıkıp oturması eksik. Para mı, pula dönüyor, geze geze inceliyor, eleğe dönüyor.

Vursun bakalım davullar, gümba da güm, ötsün sokak sokak, ötsün alan alan, çıksın başlar dışarıya, çocuklar sussunlar, beşik cızırtıları dursun, yayık sesleri dursun, tüm halk duysun, duyan duymayana duyursun...

— Bu pahalılık var ya bu pahalılık, hep Açomba'nın yüzünden. Açomba'nın yüzünden testi oldu beş, çömlek oldu on beş, Açomba'nın yüzünden paramız pul oldu. Bu Açomba var ya bu Açomba... Ama biliniz ki hükümdarımız Açomba'nın yakasına yapışacaktır.

Halk başlamış konuşmağa:

— Demek Açomba'ymış ha!

— Pekmezi dert eden...

— Yağımızı toz eden...

— Ulan namussuz Açomba, seni bir ele geçirirsek...

— Vay vatan hayini vay!

— Yo yo kimseye değil, bana versinler, şöyle ellerimle...

— Ah ne yapsın hükümdarımız, bu Açomba namussuzu varken...

Sağa sola salınmış giysisi değişik adamlar, hükümdar bile tacını koymuş yatağının başına, altınlı pırlantalı giysilerini çıkarmış, karalar giymiş, kara örtü. almış eline bir balta, olmuş oduncu... Bir bir gezmiş kentin sokaklarını, alanlarını, dinlemiş halkını, fısıltısını, gür seslisini.

Bir mutlu olmuş ki, çoktandır gülmeyen yüzü gülmüş, sarı yüzüne kan gelmiş, can gelmiş, nerdeyse sevincinden oynaya oynaya gidecekmiş sarayına. Bir güzel uyumuş ki o gece.

Uyumuş amma, ya uyumayanlar, işi gücü olmayanlar, evine bir somun, bir soğan alamayanlar. Onlar nolacak. Evet evet, onlar başlamışlar düşünmeğe.

— Yahu şu bizim işsizliğimiz sakın Açomba'nın yüzünden olmasın? Öyle ya!. Tıpkısının aynısı, düşündüğün gibi kardeşim.

Vurmuş davullar, açılıp kapanmış bıyıklı ağızlar:

— Hey halk, duyduk duymadık demeyin, hükümdarımız buyurdular ki, ülkedeki işsizliğin tek nedeni Açomba'dır. Bu ülkede Açomba olduktan sonra işsizlik olacaktır, ama biliniz ki biz Açomba'nın peşini bırakmayacağız, onu ergeç böylee...

Salt ülkenn işsizliği mi, batan çömlekçiler niye battı, niye kapattılar testiciler kepenklerini, düdüklü ibrikçiler niye bir bir battılar? Kimin yüzünden, Açomba'nın yüzünden...

Vursun davullar... Gümba da güm...

— Duyduk duymadık demeyin, duyup da anlamadık demeyin, düdüklü ibrikler ötmüyorsa, pencerenizdeki testiniz kırılır da yerine yenisini koyamam diyen varsa, çömleğinin üzerine çocuğu gibi titreyen varsa, biliniz ki nedeni Açomba'dır... Açomba ülkenin belkemiğini kırmak istemektedir. ama hükümdarımız Açombanın peşini bırakmayacaktır.

Bırakmayacaktır ama... Şimdi bu işin ama'sı var bir de, öyle ama ki, yaa böyle, ağızlarda, köşe başlarında, pencere kıyılarında.

— Nasıl olur da yakalanmaz bu Açomba?

— Nasıl birşey ki, dediklerine göre kırk ayağı varmış, her biri bir arşınmış.

—Vay be, bana otuz üç ayaklı demişlerdi, o otuz üçüncü tek ayağını fırlamak için kullanıyormuş, onu kullandı mıydı, ben diyeyim leylek, sen de kartal, işte onun gibi uçuyormuş, demek kırk ayaklıymış ha.

— Böyle insan gibiymiş amma, insan değilmiş, böyle su gibi, yok yok buhar gibi, dokunsan dokunulmuyor, yakalasan yakalanmıyor.

— Acayip birşeymiş.

— Zor mu yakalanırmış?

— Bilmem ki, dediklerine göre bazan hiç yakalanmazmış, yakalanacağını anlayınca, hemen su olur, toprağın altına inermiş, tehlike geçince bir pınardan çıkıverirmiş.

Ah aman ah, yine mi paramızın değeri nanay...

— Vay namussuz Açomba, vay ahlâksız Açomba!

Dan dun dan!...

— Duyduk duymadık demeyin, hükümdarımız diyor ki, gördünüz mü yine Açomba'nın yaptığını, diyor.

— Hiç görmezmiyiz, bu Açomba bizi bir lokmaya muhtaç edip, ülkeyi de satacak ya, bakalım ne zaman...

Yoooo...

Olamaz...

Kazın ayağı öyle değil.

Açomba yakalanır, ister kırk ayaklı olsun, ister bulut olsun, ister yağmur, yakalanır, şıp diye yakalanır.

Gümba da güm...

— Duyduk duymadık demeyin...

Aman nasıl duyulmaz, duyulmaz mı hiç, paramızı pul eden, pahalılıkla canımızı alıp bizi yok eden, işsizliğimizin nedeni, açlığımızın perişanlığımızın nedeni Açomba'nın yakalandığı nasıl duyulmaz, nasıl göbekler atılmaz... Oh dünya varmış, Açomba yakalanmış.

Yarın bal kaça ki, pekmez kaça ki, paramız altın, pulumuz gümüş. Testicilerde testiciler dizi dizi, düdüklü ibrikler sıra sıra, çömlekler bir boyda.

Öyle...

Paraya bak paraya, ağırlığına bak, parlıyor ki, sanki sabah güneşi... Gümüş öğle güneşi. Ay testiler, düdüklü ibrikler, çömleklerin kocamanlığına da bak...

Pekmezci balcı yalvarıyor, kanlı gibi, al benden biraz daha al.

— Bana mı öyle geliyor, yoksa paranın parlaklığı mı gidiyor.

— Yahu pekmezci yine zam yapmış.

— Düdüklü ibrikçi top atmış.

— Baksana, para mı bu yoksa, kokusuz sabun mu?

Fıs fıs fıs...

— Hiş... fıs... Açomba zindandan kaçmış diyorlar, fıs fıs, doğru mu fıs fıs?

— Fıs fıs, hiş fısfıs, ben de duydum, fıs fıs fıs, mutlaka öyle olmalı fıs fıs fıs, baksana fıs fıs fıs, kıçımdaki yamalığa fıs fıs fıs.

NE KADAR OKUMAK VE NURULLAH ATAÇ

Cavit YILDIRIM

«Okumayı severim, ya çok okumuş biri olduğumu söyleyemem. Şimdiye dek okuduğum kitaplar, öyle sanıyorum, dört beş yüzü geçmez. Oysa ben yaşta bin, bin beş yüz kitap okumuş olmalıydım.» (Nurullah Ataç. Günce. Okumak adlı yazıdan alıntılandı)

ATAÇ, yukarıdaki tümcelerini yazdığında kaç yaşındaydı, bilemiyorum. ...«Ben yaşta» dediğine göre kuvvetli bir olasılıkla kırkbeşten aşağı değildir en azından. Burada önemli olan, Ataç'ın o an içinde bulunduğu yaş dilimiyle; kendisinin okuması gereken kitapların sayısı hakkında bir rakam vermiş olmasıdır. Bu önemlidir...

Antonie Albalat «Okuma» (*) adlı bir yazısında Pelit de Julleville'nin ilginç görüşlerini vermekte: «zannedermisiniz ki diyor, gayretli öğrenci günde hiç olmazsa bir saatini okumaya veremez? Tatilinin en aşağı üç veya dört günü bu işe tahsis edilmez mi? Halbuki ortalama bir hesapla, günde bir saat, yılda 365, dört senede 1460 saat eder. 1460 saatte, yavaşça hatta elde kalem olmak üzere, her biri 500 er sayfalık 80 tane kitap okunabilir.»

Yukarıdaki hesaba göre günde bir saat okumakla; yılda her biri 500 er sayfa olan 20 kitap okunabilir. Bu hesabı Ataç'a uygularsak, 400 kitabı 20 yılda okumuş olabilir.

Yirmi ya da otuz yıl... Bu önemli değil; önemli olan, Ataç'ın dörtbeş yüz kitapla, bir dönem edebiyatımıza damgasını vurmuş olmasıdır. Önemli olan budur.

Sayın Salâh Birsel «İlginç Bir Salyangoz» başlıklı bir yazısında: «Andre Maurois'in anneannesi doksan yaşına çengel attığı vakit bile, bir gün olsun, yeni yazarları okumaktan geri kalmamıştır» dedikten sonra şöyle devam eder: «Okumak budur.

Yaşamın boyunca binlerce ton kitap devirmedinse hiçbir şey okumamış sayılırsın. Aralık aralık, yasak savmak, bir toplulukta utançlı duruma düşmemek için fıştıklanan kitaplar okuma sınırı içine girmez. Uzun lâfa ne gerek, okumayı seven kişi, bir kitabı bitirdimi ,bir başkasının üstüne atılmadan duramaz. Kimileri de birini bitirmeden ötekine başlar, ya da birini okurken, ona ara vererek bir başkasını mideye indirir.»

Sayın Birsel birçok yazarın okuma edimleri üzerine ilginç bilgiler verdiği yazısına şöyle devam eder: «...İngiliz romancılarından Virginia Woolf şöyle der günlüğünde:

— Tanrım, okunacak ne çok kitap var! Dickens ile Mrs. Gaskell'in tüm yapıtlarıyla karşılaştırabilmek için James Joyce'un, Wyndhan Lewis'in Ezra Paund'un tüm yapıtlarını okumalıyım. Giorge Eliot'u ise hesaba katmıyorum. Sonunda da Thomas Hardy'yi okumalıyım.»

Yerli yazarların okumalarıyla da ilgili bilgiler veren Salâh Birsel: «Nezihe Meriç'in kitaba hiç yüzü yoktur. Ama o, kitapları zaman tünelin içinde sıraya dizerek okur. Böylece en son çıkan kitaplar duruldukton, tortusu dibe çöktükten sonra okunmuş olur.» dedikten sonra, okuma maratoncularımızı tanıtır: «Başımızı eğik düşürmemek için size üç maratoncu daha tanıtacağız. Dünya böylelerini ne duymuş ne de görmüştür. Bilge Karasu, Enis Batur ve Selim İleri'den söz ediyoruz. Üçü de mangalda kül bırakmazlar. Bilge elde edemediği kitap olursa, onun adını şipşakı özel listesine geçirir. İleride, yolunu bulunca, onun da hesabını görecektir.

Okudukları ise, çokluk yabancı memleketlerden getirtilmiş, kimselerin adını sanını işitmediği, eskiden olsaydı Mısır hazinesi değerinde diyebileceğimiz çok görkemli kitaplardır.

Enis Batur da, hep çiçeği burnunda yazarları, özellikle de yazın eleştirmenlerini gözler. Octavio Paz. Roland Barthes, Umberto Eco, Jacques Derida, Marica Banchot... tümü onun tavasında kızartılmıştır.

Selim İleri ise, N. Kemal'den Ahmet Hamdi Tanpınar'a değin keşkeklemediği yazar bırakmamıştır... Selim İleri'ye göre kitap okumada Fürüzan kendisini de geçer. O, çok kitap okuyan görmüştür ama Füruzan kadar okuyanını görmemiştir.»

Öte yandan sayın Birsel'in Alain hakkında verdiği bilgiler hepsinden önemlidir bence: «Yeniden yeniden okuma işinde de, kimse Alain'le boy ölçüşemez. Mauros'ya inanmak gerekirse, o, Balzac'ın çoğu kitaplarını 100 kez okumuştur. Alain, dört dörtlük bir okurun sınırlı bir kitaplığı olmasını, her yıl da aynı kitapları okumasını öğütler. Kendi kitaplığı da sace 30 kitaptan oluşur. Bunu zorunlu ve yeterli bulur. Ona çağdaş bir yazarı okutmak da zordur.»

Salah Birsel'den yaptığımız alıntıyı şu bölümle kapatalım: «Sabahattin Kudret'e gelince, o da döner döner aynı kitapları okur. En çok onur verdiği yapıtlar da Yahya Kemal'in, Yakup Kadri'nin edebiyat anılarıdır.» Bunun nedenini kendisine soracak olursanız alacağınız yanıt şudur:

— Yeni kitapları okuyarak, yeni sürprizlerle karşılaşmak istemem.»

Bir tarafta yalnız iki yazarın kitaplarını okuyan S. Kudret, bir tarafta dört - beş yüz kitapla Ataç, öte yandan otuz kitaptan fazlasını evine

sokmayan Alain... Alain otuz demirbaş kitabıyla Ataç'ı fersah fersah geride bırakmamış mı...

Ataç'la ilgili anılarını dile getiren sayın Samim Kocagöz'ün yazdıklarına bir bakalım: «...1950 sonrasının bu kavgalarından anımsayabildiğim örnekler var. Başta Nurullah Ataç, «bir köy köy tutturmuşsunuz» diye çıkış yaptı. Yine o sıralar sayın Ataç'ın dediği dedik, çaldığı düdüktü. Baktım herkes sus pus olmuş. Meydan-ı hamiyete ben atıldım. O yazdı, ben yazdım... Bir araya gelince kavga ettik rahmetli Ataçla (Anılarımda bu olayları ayrıntıları ile yazıyorum)

Sayın Kocagöz'ün anılarının kitaplaşmasını ilgiyle bekliyorum. Hasan İzzet'in Dinamo'nun DE yayınlarından yeni çıkan: «İkinci Dünya Savaşından Edebiyat Anıları»nı büyük bir obur iştahıyla yutarcasına okudum. A - taç'ı Dinamodan dinleyelim: «Bak» dedi, «Orhan Veli'nin şiirleri. Onu son zamanlarda dergilerden tanırsın. Onu ünlü bir şair yapmağa karar verdim. Bu şiirleri hele bir gözden geçir. Düşünceni sonra bana söyle. Ben bu çocuğu çok beğeniyorum.»

Yukarıda verilen alıntılardan Nurullah Ataç'ın edebiyatımızdaki yeri ve önemi sanırım anlaşılmıştır. Ama üzerinde durmak istediğim bu değil. Aslında yazmak istediğim «okuma eylemi»yle ilgili bir yazıydı. Karşıma Ataç çıktı. O diyordu ki: «Şimdiye dek okuduğum kitapların sayısı dört beş yüzü geçmez». İşte bu nicelikle başladım düşünmeye. Bu nicelik düşünmemi gereken noktayı bana gösterdi. Ataç'ın edebiyatımızdaki yerini söylemekle O'nun okuduğu dört beş yüz kitapla etkime derecesini, bir başka deyişle dört-beş yüz kitabın Ataç'ın beyninde, bilincinde niteliğie dönüşmesini söylemiş oluruz.

Yazınımızın şehitlerinden Bedrettin Cömert «Eleştirimizin Alınyazısı» adlı bir denemesinde: «Beğensek de beğenmesek de, Ataç bir olgudur» deyip şöyle devam etmekte: «ama bu gün halâ, Ataç'ın bıraktığı çalakalem geleneğinin kırıntılarından nasiplenenlere inat, Ataç bir eleştirmen değildir... Cömert, bir başka yazısında: «toprağı bol olsun sevgili Ataç'ın» dedikten sonra şöyle devam eder: «kuşkusuz çağımız Türkiye'sinin en ilginç, en çekici ve vazgeçilmez yazarlarından birisidir o. O'nun kaleminden çıkıp da, sonuna dek okunmayan pek az yazı vardır herhalde.»

Kafama şu soru takıldı: Alain 30 kitabıyla Ataç'a nasıl fark attı?

SEN YOKSAN...

Haşim ŞAHİN

Yüz yıl sevebilirim seni benim olsan.
Göz dikebilirim tahtına Sultan Süleyman'ın.
Ve ürpererek geçmez bir ömür,
Kursağına atmazsan eğer inancımı ihanetin.

Bilirim başağrısıdır seni sevmek.
Seni dilenmek bitmiyor bir yolculuktur.
Ama, bedeni topraklaşan aşkın
Ve bu ölümle kolkola dolaşan günlerin
Pususuna düşmeden yarının eteklerine
Tutunan çocuklar adına yemin ederim ki,
Senden ördüm en kutsal düşüncemi.
Gelinlik içinde terkedilen genç bir kız gibi
Yüzüstü bırakırsan beni,
Sevdamı yumrukluyarak
Lanetlemeye başlarım seni.

Çünkü, evliya da olsam,
Sen yokken tuzağa düşer bu çılgın yanım.

HOŞ GELDİN

Cemil GÜLÜM

Acıları paylaştık önce
Dudaklarımız kurudu ardından
Doyumsuz çarptı yüreğimiz
Ve hüzne bulaştık boydan boya
Hasrettik sevinçlere anlayacağın
Hoş geldin

Nasır tuttu elimiz
                    ayağımız
Yorgunuz nicedir
Daha soğumadan terimiz
Ateşe verildi ekinler
Uçup gitmişti bunca emek
Hoş geldin

Her yanımızda gölgeler
Yalan ve inkâr kulaklarımızda
Gözlerimizi yordu hüzünlü akşamlar
Hoş geldin

Destanlar yazıldı
Elimizin değdiği her yere
Bitmeyen bir son vardı sadece
Hoş geldin
Hoş geldin

YADELLERİN TÜRKÜSÜ

Ömer CİVANO

O sevecen gözlerine yar
Saçların tel tel
Tel örgüsü
Ufkumuzda yadellerin süngüsü
Dört yanım zincir
Ulaşamam sınırına
Patlarım...

O şekerden sözlerine yar
Dudakların suskun
Sürgülü
Sesimizde yadellerin türküsü
Dillerin deniz
Ulaşamam koylarına
Çağlarım...

O yürekten özlemine yar...
Ellerim kalem tutar
Hakkın süngüsü
Yazgımızda yadellerin öyküsü
Hallerin yangın
Ulaşamam sıcağına
Yanarım...

İNSAN HAKETMEDİ

Semra KÖKSOY

Bir bir düşünüyorum onları
Bu çoğulun içinde
Yamaçlarında filiz veriyorum
Bir kuruyup
Bir yeşeriyorum
Yüreğim darmadağın
Uzaklaşıyorum.
Sessizce kayıyorum aralarından
Sessizce kaymaktan utanıyorum
Orman içinden bir ağacım oysa.

Tutup bir ateş yaksam orta yerinde
Tutup yangına versem ağaçları
ben dahil

İnsanı yakarım.

İnsan haketmedi
Göremiyor
Kavuşamıyor düşün ırmağına
Düşün kısır
Düşün telleri ağarmamış saçlarında.

Kendimi yakıyorum
Alevleniyor bedenim
Dilim gebe
Yanıyorum işte.

KOYNUNDA SAKLA

Haydar ÇAMALAN

Bakarsın gelir bir gün
Dört gözle beklediğin sevgili
Aşıp karlı dağları
Uzak yolları
El sallamayı unutursun
uzaklara
Bakışların ufukları dolaşmaz
Şaşırırsan
Sıcacık
Sevdalı
Al koynuna sakla en gizli yerinde
—Yüreğinde—

Atarlarsa bir gün karanlıklara
Mahkûmsan
Sevginse aydınlığını yasaklatan
Çıkar onu yüreğinden
Tutun ona
Işıktır umuttur
Duvarlar içinde ışığa yürümüş
Gizli bir bakıştır o
Yitirme bakışlarından
Özgürlüğün muştusudur o

YAZI

Ahmet Kemâl İLHAN

En güzel denizinizde benim göğüm yazılı
sizi kuşattım/varlık bilincimle savaşıyorum salt
içimde bir ölünün sustuğu ve güldüğü
bir yanım yenik düştü bencil özüme yanaşıp
bir yanım geceleri küskün ve bozgun
içimde bir çocuk yaşıyorsa/hiç büyümeyen
benim bilincime uzlaşmazlığım/alacakaranlık

Çok çocuktum/daha ozanlığım onaylanmadı
balıkları kafese/kuşları akvaryuma alıyorum
daha oyuncak bebeklerle/gül bebeklerle
daha maymun ve maymuncuklarla oynuyorum kulemde
siz giderek yaş pastalarla yaşlanıyorsunuz
ben olanca çığlık çığlık toprakta daha
daha böcekler örneği su içiyorum gölgemde
kan çiçeklerimi soyunuyorum gökyüzü kafesinde

Kiminizin el yazısı ölmeleri/utanarak
susan ve konuşmayan/azalan kan buzlanır
mavi baştan kara kuşlarına egemen
beyaz bir güvercin/besliyorum yalnızlığımı
yalnızlığım pazarda/solgun kanımla pazarda
ve gökyüzüne asılı çiçekler çok yanar da
kandır kalan yazısı anıtlarda/güpegündüz
kuşları öldürmenin

ÖYKÜ

pavyon senin neyine...

Ahmet YEŞİL

«Pavyon senin neyine Kâmil. Otur oturduğun yerde. Binin yarısı beşyüz o da sende yok.» diye düşünüp söylenmekten pavyon sefası zehir oldu. İçime bir kurt düştü. Ya cüzdan düştüyse. Ya da karım, bu denli fazla para taşımamdan huylanıp ceplerimi boşalttıysa. Hadi hepsi olmadı, kapıya dayanan icra memurlarına ne söyleyecektim? Karşılarında ağlasam ve diz çöksem.

«Bu yaşıma geldim, pavyon nedir bilmem. Arkadaşlar arasında ne zaman bir pavyon söyleşisi açılsa başımı eğerim. Ağzımın suyu akardı, yüzümü kimse görmediğinden anlamazlar. Ben de insanım, benim de canım var» desem ne olur?

Bana acıdıklarını, yanaklarımdan öpüp,

«İnsanlık öldü mü Kâmil Bey? Üzülmeyin bir yolunu bulup, işi bitiririz» diyerek gittiklerini varsayalım. Yarın gazeteler, bir dizimde sarışın, öbür dizimde bir esmerle fotoğrafımı yayınlayıp,

«Yedi, içti, eğlendi. Beş para vermeyince dayağı yedi» diye başlık attıklarında Müdür Bey'e ne söyleyeceğim? Ne söyleyeceğimi şimdiden düşünmeli dokunaklı bir konuşma yapmalıyım.

Biliyorsunuz Müdür Bey, biz siyaset yapamayız. Herhangi bir partiye ya da derneğe üye olamayız. Grev yok, sakal yok. Allah sizi inandırsın, siyasetle uğraşıyor demesinler diye, eve gazete bile almam. Dost var, düşman var. Bir iftiraya kurban gitmemek için, parti ya da dernek binalarının önünden geçmem. Şu dünyaya eşşek geldik, eşşek gidiyoruz. Ne olmuş yani, kırk yılda bir pavyona gittiysek?»

Az çok biliyorum ne söyleyeceğimi.

«Eşşeğin pavyonda ne işi var, Kâmil Bey? Yakıştıramadım doğrusu...» diyecek. Bu nedenle en kısa zamanda, bir ek gelir, yan gelir, avanta gelir, v.s. gelir gibi birşey bulmalıyım. Aksi halde daha çok pavyon sefası bana zehir olur.

Ne olursa olsun, yarın kimse havama dayanamaz. Ne yapıp, yapıp pavyon lafını açmalıyım.

«Bin duble viskiden sonra, yanımdaki karı bana kesildi, iyi mi? Beni burdan çıkar diye tutturdu. Bir duyan olacak, neredeyse başım belaya girecek. Ordan kalktık, karının evine gittik. Otuzbin lira içki, beşbin lira bahşişi bırakmışım tabii. Karı yatak odasında süslenirken, terzisi geldi. Bir elinde elbise bir elinde fatura. Seksenbeşbinlirayı da orda bastırdım. Sonra... Anlarsınız ya..»

İnanırlar mı kimbilir. Yemin etsem başım ağrımaz. Pavyondayız işte...

Bu sıkıntılar içinde «off!» çekerken masalardaki gibi bir dudağı yerde, bir dudağı gökte olan bir devin çıkmasını ve

«Dile benden ne dilersen, Kâmil Bey...» demesini çok istiyordum.

İçkiden mi mayıştım, yoksa eğlenceden mi bilemiyorum. Masallardaki gibi olmasa bile, benzeri bir dev karşıma oturmuş da hiç ayrımında değilim.

«Saatlerdir izliyorum, iki çift laf etmediniz. Mademki etmediniz, ben edeyim dedim. Biliyor musunuz, okul arkadaşım Kâmil'e öyle benziyorsu nuz ki» dedi.

«Olabilir, ben sizi tanımıyorum, kardeşim» diyebildim. Çünkü aklımda hep, yarın ya da öbür gün olacaklar var. Ancak şu bir gerçek ki, okul arkadaşım Ayı Rüstem'i tanımamazlıktan geldiğim için, kendimi hiç affetmiyeceğim.

«İnsan insana benzer. Beni dertlerimle bıraksanız iyi olur» diyerek yanımdan savmak istedim.

Sözlerine devam etti:
«Yarım saatliğine arkadaşım Kâmil olun. Beni o eski mutlu günlere götürün. Ne isterseniz vereyim. Rica ediyorum.»

«Hesabı ver, başka birşey istemem» diye nasıl derim

O eski mutlu günlere gitmeyi ben de çok istiyordum. Yarım saatlik dostluğu kabul ettim.

Daha çok o kunuşuyor, ben dinliyordum.

«Pırıl pırıl çocuktun. Okulun en çalışkanı olduğun için, hepimiz seni kıskanırdık. Şimdi, devletin hangi önemli makamında bulunuyorsun kim bilir?

Bana gelince, yüksek tahsil yapmadım. Ama, hap yaptım, para kaptım. Mutluluğum dışında herşeyim var. Serbest çalışıyorum. Amacımız halka hizmet tabii. İcabında, kedi etinden yapılma lahmacun bile sattım. Neden ? Halkı doyurmak için. Anadolunun çeşitli yörelerinde, yatırlar, babalar, dilek kuyuları yaptırdım. İşlerinin açılması için sen de gitmişindir, Hı-

dır Baba'ya. Veya dilek kuyusuna para atmışındır. Niye yaptık bunları? Halk umutsuz, hayalsiz yaşayabilir mi Kâmil'ciğim? Maksat bir kaç-kuruş kazanmak ve halk için çalışmak. Bir de derlerki memlekette iş yok. Onu söyleyen haltetmiş...

İşi büyüttüm şimdilerde, Allaha şükür. Halkın protein ihtiyacını karşılamak için, at-eşek ne bulursak alıp sucuk imal ediyoruz. Son kestiğimiz eşek biraz zorluk çıkardı da... Dudaklarımın şişliği, yediğim çifteden. Masallardaki bir dudağı yerde, bir dudağı gökte devlere benzemişim değil mi?»

Gülüştük...

«Hadi biraz da sen anlat» dedi.

Bir bir döktüm içimi:

«Bildiğin gibi değil arkadaşım. Arkamız olmadığından önemli bir makama gelemedik. Bir masanın arkasında sıkışıp kaldık. Sınıfları birincilikle boşuna bitirmişim. Yokluk halimizde, kâğıdı-kalemi boşuna tüketmişim. Hiçbirşeyim eksik değildi. Nerden bilirdim, sabahlara dek enerji savurganlığı yaptığımı. Zannettiğin gibi, ne bir imzam var, ne de mühürüm. Bi paraf atarım o kadar.»

Vay Kâmil'ciğim vay!» diyerek üzüntüsünü belirtti.

«Vayki ne vay, Rüstem...» derken başka bir şey gelmiyordu elimden.

«Seni yanıma alayım. Yeni bir işe başlıyorum. Genel müdürüm olmak istemez misin? İmza ise imza, mühürse mühür, ne istersen sende olacak.»

Demek şans bir gün bize de gülecekti. Öneriyi kabul ettim.

«Büyük şehirlerin garajlarındaki tuvaletlerini ben işleteceğim. Kolay değil, güvenilir bir yardımcıya gerek duyuyorum. Hem tuvalete de para vermezsin» dedi.

Şaşkınlığımdan,

«Sahi mi?» demişim.

«Sahi tabii» diye yanıtladı.

İmza atacak mıyım?»

«Attırırım tabii»

«Mühür de bastırır mısın?»

«Tabii Kâmil'ciğim.»

Birer ikişer masalar boşalıyordu. Elimi cebime attım...

«Hiç öyle şey olur mu?Vallahi bir daha konuşmam. Ayıp ettin» diyerek, hesabı ödememem için ikna etti. Böylece en büyük sorunum çözülmüş oluyordu.

Yeni işimi bir kez daha düşündüm. Gözümün önüne, tuvaletler Genel Müdürünü getirdim.

«Anlaştık mı?» diye sordu, masadan kalkarken.

Saate baktım, yarım saat çoktan dolmuştu.

«Beyefendi, anlaşmamız çoktan bitti. Bu ne samimiyet?!» diye yanıtlayınca, ağzı açık kaldı. «Tık» bile diyemedi, iyi mi...

HALİKARNAS KADIRGASI

A. Neyzar KARAHAN

Yaşar Aksoy İzmir'in yetiştirdiği «velut» yazarlardan biri. Onu ilk kez 1971'li yıllarda «Demokrat İzmir» Gazetesi'nden tanıyoruz. O yıllardan bu yana hep kendini aşma, yenileme ereği içinde. Aksoy'un şairliği ile yazarlığı birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturmuş.

«Halikarnas Kadırgası» Aksoy'un şairliği ile yazarlığını birleştiriyor Bir Balıkçı sevdalısı Aksoy. Bir İzmir aşığı Aksoy. Yüreği ve kalemi hep bu iki düşünce içinde çalışır olmuş. İzmir'in, giderek ülkemizin simgesi olan «Halikarnas Balıkçısı» için şimdiye değin çok şey yazıldı, yazılmakta, yazılacak... Aksoy bunları bir görev olarak tanımlıyor. Ama bir şey onu çok düşündürüyor. Balıkçı'nın gömütünün bugüne dek hala yapılamamış olması, hala bir ölü sessizliğinde bulunulması onu tedirgin ediyor. «İzmir'in Balıkçı'ya gösterdiği bu sessizliği ben de anlıyamadım gitti. İzmir'in Balıkçı'nın yaşamında Bodrum'dan sonra ikinci bir sığınak olduğu apaçık bellidir. Bu yüzden gelecekte İzmir'in tıpkı Bodrum gibi, ustaya sahip çıkması düşlenebilir. Tabii Bodrum'un Balıkçı'ya sahip çıktığı konusu ayrı bir tartışmayı gerektirir...» Gerçek bir İzmir sevdalısı, Balıkçı aşığı Akşoy böyle söylüyor kitabında.

Bu yapıtında, Tarih öncesinden günümüze değin geçen zaman içinde, en güzel tablosunu çiziyor Anadolu Uygarlıklarının Aksoy. İlginç. İlginç olduğu kadar her konusuyla ilgi çekici savlar ortaya koyuyor. Örneğin Homeros. Evet Homeros... Atinalılar Homeros'u çok geç tanırlar. Ama yapıtı İlyada'yı elden ele, dilden dile söyleştirerek baş yapıt yaparlar. Bir yerde kutsal kitaptır bu. Giderek Helenik kültür bilincini «İlyada» ile işlenir Atina halkına. Homeros için neler yapılmış bizde...

Onu da Yaşar Aksoy'a soralım. «Daha doğrusu, bir destan yazarı olarak eserini okuduğumuz ve beğendiğimiz Homeros için bir şeyler yapmaya değer mi? Her halde pek değmez ola ki; bu en büyük şair için yüreğimizi kucak dolusu açıp onubenliğimize bir türlü bastıramamışız. Eğer Homeros Izmir'li ise, Homeros'un İzmir'li olduğunu vurgulayan ne vardır Izmir'de? Kentin hangi yöneticisi Homeros'un İzmir'li olduğunu bilir acaba...»

«Halkirnas Kadırgası»nda tarihsel, mitolojik kültür denemelerini içeren 58 yazı var. Yapıt İzmir Sanat-Koop yayınları arasında «Balıkçı'nın Onuncu ölüm yıldönümü anısına» çıkmış.

«Halikarnas Kadırgası»yla Batı Anadolu'yu - Özellikle Arşipel kıyılarına sonsuz bir gezi düzenlemiş Aksoy. Oldukça duygulu-heyecanlı bir yapısı var Aksoy'un. Olayları belli bir yanlılık ölçüsüne göre değil erdemsel olarak çözümlemeye çalışıyor.

Gözleriniz sisli bir ufkun gerilerinde. Orada bulunanları çok iyi seçebiliyorsunuz. Homeros, Hereklitos, Hipokdat, Apelles, Aneksimendros, Aneksimenos, eski Anadolu kültürünün geçmişinden bir balıkçı «merhabası» çakar gibiler bu yapıtında Aksoy'un. Geçmiş çağlarda Ön-Asya halkları değişik adlarla anılmışlardı. Şimdi Yaşar Aksoy'un deyişiyle «Dede Korkut - Momeros» kanı taşımakta. «Anadolu Türk'ünün esprisi, Homeros ile Dede Korkut'un sentezinde yatmaktadır. Koca Anadolu uygarlıklarının yüceler yücesi can şairi Homeros niçin Yunan şövenizmin'in malı olsun. O Anadolu Hümanizmasının bayrağıdır...»

Yaşar Aksoy'un bu son yapıtıyla «balıkçı»üı, İzmir'i öteki Arşipel kentlerini daha iyi tanıyacak, söylencelerini okuyacak ve onlarla birlikte eski çağı eski bir şarap gibi yudumlayarak, seveceksiniz.

ÖYKÜ

DELİ

GUY DE MAUPASSANT *Türkçesi: YILMAZ TUVAY*

Durun hele, çulluklar bana savaş günlerine ilişkin çok acı bir öyküyü anımsatıyorlar, dedi Bay Mathieu d'Endolin.

Cormeil varoşundaki malikanemi bilirsiniz. Prusyalılar geldiği sırada orada oturmaktaydım.

O zamanlar komşum olarak, felaketlerin etkisiyle aklını yitirmiş bir türdeli kadıncağız vardı. Vaktiyle, yirmi beş yaşındayken, bir ay içinde babasını, kocasını ve yeni doğan çocuğunu yitirmişti.

Ölüm bir eve bir kez girmeyegörsün; sanki kapısını öğrenmişçesine hemen her zaman bir başka yere uğramadan dönergelir.

Acının çarptığı zavallı genç kadın yatağa düştü ve altı hafta süreyle sayıkladı. Sonra, bu korkunç bunalımı izleyen bir tür dinginliğe ermiş yorgunlukla çok az yiyerek ve ancak gözlerini oynatarak hareketsiz kalakaldı. Ne zaman kendisini kaldırmak isteseler, sanki canını alıyorlarmışçasına bağırıyordu. Öyle olunca, tuvalet gereksinimi ve bir de şiltesinin ters yüz edilmesi dışında kendisini hep yatakta bıraktılar.

Ara sıra bir şeyler içirmek ya da bir parça soğuk et geveletmek için yaşlı bir hizmetçi yanında kalıyordu. Bu umutsuz canda neler olup bittiği asla bilinemedi; zira, artık konuşmaz olmuştu. Ölüleri mi düşünmekteydi? Aydınlık anıların yokluğuyla üzgün düşler mi kuruyordu? Ya da, silinen düşüncesi bir akıntı bulamayan sular gibi durağan mı kalmıştı?

Onbeş yıl öylece kapalı ve hareketsiz yaşadı.

Savaş gelip çattı; ve, Aralığın ilk günlerinde Prusyalılar Cormeil'e girdiler.

Dün gibi anımsıyorum. Hava taşları çatlatırcasına soğuktu ve ben gut yüzünden bir koltuğa çakılı uzanırken Prusyalı askerlerin ağır ve düzenli ayak seslerini duydum. Penceremden, geçişlerini gördüm. Tümü birbirine denk, kuklalarınkine benzeyen adımlarla bitip tükenmemecesine geçiyorlardı. Daha sonra komutanlar askerlerini evlere bölüştürdüler.

Benim payıma onyedisi düştü. Komşum olan deli kadıncağıza ise, gerçekten kaba, sert ve asık suratlı bir asker olan komutanlarıyla birlikte onikisi...

İlk günlerde her şey olağan geçti. Komşumda kalan subaya ev sahibinin hasta olduğu söylenmişti; adam hiç bir şeyden kuşkulanmadı. Ama az sonra, kadının ortalıkta hiç gözükmemesi kendisini kızdırdı; hastalığı hakkında bilgi istedi ve kendisine, aşırı üzüntü sonucu ev sahibinin onbeş yıldan beri yatağından çıkmadığı söylendi. Kuşkusuz hiç birine inanmadı ve zavallı delinin, gururu yüzünden, Prusyalıları görmemek, onlarla konuşmamak, asla yüz yüze gelmemek amacıyla yatağından çıkmak istemediğini düşündü.

Hastanın kendisini kabul etmesini istedi; bunun üzerine subayı hastanın odasına çıkardılar. Kaba bir ses tonu ve Alman ağzıyla konuştuğu bozuk bir Fransızcayla :

—Kalkmanızı ve sizi görmeleri için aşağıya inmenizi rica edeceğim, Madam, dedi.

Hasta, anlamsız ve boş gözlerini ona doğru çevirdi ve yanıt vermedi.

Beriki direnerek :

—Küstahlığı bağışlamam. Kendiliğinizden kalkmazsanız sizi tek başınıza indirtecek bir yol bulurum, dedi.

Hasta, karşısındakini sanki görmüyormuşçasına kılını bile kıpırdatmadı. Subay deli kadının bu umursamaz sessizliğini ileri derecede bir küçümseme belirtisi olarak kabul ederek öfkelenmekteydi.

—Yarın aşağıya inmezseniz..., diye ekledi ve odadan çıktı.

Ertesi gün, çılgına dönen yaşlı hizmetçi hastayı giydirmek istediyse de beriki çırpınarak ulumaya koyuldu. Subay hızla yukarı fırladı; hizmetçi kadın komutanın dizlerine kapanarak:

—İstemiyor, Bayım, istemiyor. Onu bağışlayın; öylesine mutsuz ki!... diye haykırdı.

Hiddetine karşın, adamlarıyla deliyi yatağından çekip çıkartmaya cesaret edemeyen komutan güç durumda kalmıştı. Ama birden gülmeye ve Almanca bir takım emirler vermeye başladı.

Az sonra, yaralı birini taşıyormuş gibi bir şiltenin dört bir yanından tutmuş bir grup askerin evden çıktığı görüldü. Hiç bozulmamış bu döşekte hep sessizlik içindeki deli, kendisine dokunulmamış olmakla dingin, olup bitenlere tümüyle kayıtsızdı. En arkada bir asker, içinde kadın giysileri bulunan bir paket taşıyordu.

—Ve subay ellerini oğuşturarak:

—Tek başınıza giyinip giyinemeyeceğinizi ve de küçük bir gezinti yapıp yapamıyacağınızı göreceğiz, dedi.

Daha sonra, birliğin Imauville ormanına doğru uzaklaştığı görüldü.

İki saat sonra ise askerler yalnız olarak döndüler.

Deliyi bir daha görmedik. Askerler ona ne yapmışlardı? Nereye götürmüşlerdi? Hiç bir zaman öğrenemedik.

Artık kar, ovayı ve ormanları donmuş köpükten bir kefene büründürerek, gece gündüz yağmaktaydı. Kurtlar kapılarımızın önünde uluyorlardı.

Yitik kadın hiç aklımdan çıkmıyordu; bunun üzerine, bir şeyler öğreneyim diye Prusyalı yetkililer nezdinde girişimlerde bulundum. Az kaldı kurşuna dizilecektim.

İlkbahar geldi. İşgal ordusu uzaklaştı. Komşumun kapısı hep kapalı kalmış, ağaçlıklı yollarda sık çimenler bitmişti.

Yaşlı hizmetçi kadın ise kışın ölmüştü. Olayla kimseler ilgilenmez olmuş, salt ben durmadan düşünmekteydim.

Askerler kadına ne yapmışlardı? Ormanda kaçıp kurtulmuş da birileri bulmuş ve kendisinden hiç bir şey öğrenemedikleri için hastaneye mi yatırmışlardı? Kuşkularımı dindirecek hiç bir haber alamıyordum; ama, geçen zaman içimdeki kaygıları giderek azalttı.

Sonbaharda çulluklar kümeler halinde geçip gittiler, ve gut hastalığı beni biraz soluklandırınca, ormana kadar sürünürcesine uzandım. Uzun gagalı kuşlardan dört beş kadarını avlamıştım ki sonuncusu ağaç dallarıyla dolu bir hendekte kayboldu. Almak için çukura inmek zorunda kaldım. Son avımı, ölmüş bir insan başının yanında buldum. Ve birden, yitik kadıncağızın anısı bir kurşun gibi yüreğime saplandı. Bu uğursuz geçen yılda bu ormanlarda belki daha pek çok insan can vermişti, ama, nedendir bilmem, karşılaştığım başın bizim zavallı delininki olduğuna kuşkum yoktu.

Birden her şeyi anladım. Onu bu soğuk ve ıssız ormanda döşeğiyle birlikte terketmişlerdi ve bizimki, değişmez düşüncesine bağlı, elini kolunu oynatmadan, kuş tüyleri gibi düşen ve kalınlaşan karların altında kendi kendisini ölüme terketmişti.

Sonra da kurtlar onu parçalamışlardı.
Ve kuşlar yuvalarını onun yırtılan döşeğinin yünleriyle yapmışlardı.

Acılı kemiklerini toplayıp sakladım. Şimdi de oğullarımızın bir daha savaş yüzü görmemeleri için dileklerde bulunuyorum.

"GÜL SEVGİLİ YURDUM" [1]

İbrahim OLUKLU

GÜNLÜK yaşamımızın hızlı devinişi, güvenceden yoksunluğu ve yerleşememişliği içinde insanımız yaşamla ölüm arasında çok ince bir çizgi olduğunu günde belki bin kez duyar. Aynı ince çizgi gülmekle ağlamak arasında da çekilidir. Öyleyse insan olarak bu durumda ne yapmalıyız? gibisine bir soru gelebilir usumuza. Ne yapacağız öyleyse? Yapacağımız ortada : Gülmeyle yaşamı birbirine kavuşturacak ve yurdumuza, evrene 'Gül, Sevgili Yurdum' diye haykıracağız.

'Gül, Sevgili Yurdum' üzerinde çalışmaya başlamadan önce Ali Püsküllüoğlu'nun şiirindeki köklerin nerelere uzandığını araştıralım kısaca. Ozanımız Adana'nın Kadirli ilçesindendir. Çocukluğu gönenç içinde ve halkının kültüryle, yaşamıyla beslenerek geçmiştir. Özlenen, doyasıya yaşanmış, unutulmayan bir yaşam dilimidir Ali Püsküllüoğlu için o yıllar. «Yıllar var ki duymadım turaç sesini, duysam hüzünlenirim belki.» Şiiriyle kendini ve şiirinin beslendiği o yılları ve yerleri şöyle anlatır : «Buğdaylar diz boyu yine/Başağa durmuş birdenbire/Sığır güden çocuklar/Oyunlar, türkülerle/Geçiyorlar çiyli tarlalardan/Günün ilk ışıklarıyla/Bir turaç ötüyor/Ötüyor ötüyor/Sesi dolduruyor göğü.»

Ali Püsküllüoğlu halk şiirimizin bazı değerlerini çağdaş ozanlığın elemesinden geçirerek şiirine alır. Onun aldıkları başlıbaşına bir etkilenmedir. Daha öteye geçirmez aldıklarını. Her türden bağnazlığı kabul etmez şiirinde. Bu nedenle Yusufçuk'un kapısını bütün ozanlarımıza açık bulundurmuştur. Biçimde katı tutumlu değildir. Halk şiirinin söyleyişine ustaca yaklaşır ve özünden emerek kendi peteğinde işler. Burada ereği şudur : «Yerel öz ve dilden yazınsala ulaşmak; bunu da 'biçim' yardımıyla sağlamak : «Dolanı ay dolanı/Gün güleni güleni/An ileni ileni/Sev öleni öleni/Yaşa bileni bileni» (s. 94)

1983 Ömer Faruk Toprak Şiir Ödülü'nü alan 'Gül, Sevgili Yurdum' Sözler ve Acılar, Dostlar, Anılar, Söylenceler, Küçük Şiirler diye beş bölümden oluşmuştur. Kitabın içinde otuz bir başlık altında toplanmış şiirler yer almaktadır.

Ali Püsküloğlu, gündelik dilin şiirdeki kullanım ustalarındandır. Bu ustalık onu anlaşılırlığa, yalınlığa götürür. İyimserliği, doğaya bakışı, olayları görüşü 'Garip' şiirini yalayıp yalayıp geçer, kendi yapısını kurar. Bunu şöyle belirtir ozanımız: «Benim de «Garip» şiirinin çekim alanına girdiğim olmuştur. Şu dizelere bir bakalım : «Şu gökyüzüne/Şu uçan kuşa/Sevin/Bugün de yaşadığına» (s. 86)

Onun şiiri yaşanmışlığın ya da yaşanmakta olanın şiiridir. Bir kuşu, bir ağacı, bir insanı, acıyı, sevinci şiirine yediren ozan, yaşlılığı da duyurur: Karamsar ama, umutla : «Yaşım ilerliyor, göreceğim yok o günleri/Bir oğlum var, da sıkıntı çekesek böyle/Onun oğlu da belki.» (s. 10) «Halkımız yine de çıkacak düze.» (s. 11)

Her toplum zaman zaman kötü günler yaşayabilir, 'güzel günler' görmek umuduyla. İşte o zor günlerde insanlar kendi başlarını düşünürler örgütlü ve bilinçli olmadıklarından. Korku, yılgınlık, güvensizlik yaygınlaşır. Bir bataklık, bir koku olur ozanın dizelerine yansır bunlar: «Pis iğrenç bir koku bu/Duymuyor musunuz? Öyleyse/Siz de yüzüyorsunuz o koku içinde.» (s. 12)

Halk şiirimizin boylarından günümüz şiirine dek uzun yollar alan ozan bilgeleşmiştir artık. Halk bilgesidir. Belki de Dadaloğlu onun öğüdünü dinlemiştir Toroslarda : «Ağaç içinden çürür/Elmayı oyar kurt, sineği yer örümcek/Ve insanı yer insan» (s. 13)

Bir an bu halk bilgesinin er meydanına çıktığını görürüz iş başa düşünce. En öndedir ve kararlıdır. Uyarır yoldaşlarını, sarsar : «Vurup yıkmalı buyapıyı/Her kazma inişte/Daha derine daha derine!» (s. 13)

Aynı bilge kişi bu kez Avşar obalarında öksüz kalmış çocuklara karışmış, onlara yalın bir dille vuruşup düşenleri anlatmaktadır masal havasında : «Ve bir nice günde/gece olmuş gündüz olmuş/derlenip toparlanmış/günahlarımızdan arınmış/uzanmış/ız/toprağa/sessiz/ce.»

'Gül, Sevgili Yurdum' üstüne edilecek daha çok söz var. Ali Püsküllüoğlu'nun şiirindeki tadı, duruluğu; dilinin Türkçe mayalandığını, sözcükleri seçişindeki ustalığını ve titizliğini, öz kültürümüze bağlılığını örnek dizelerle göstermek istiyorum sonsöz olarak.

Bir ağıt, bir türkü yakılmış; içe işleyen, oyan bir söyleyişle. Sanki böylesi ölümler doğalmış gibi : «Ölüp ölüp gidiyor gençler/yurdumun çocukları/Nice acılarla/boğuşarak/Nice yiğitliklerle/yanarken gönülleri/Ölüp ölüp gidiyor/ölüp ölüp gidiyor» (s. 16).

Usta bir ozan şiirde arka izleği de kullanır başarıyla: «Çocuklar / büyüyebilirler/daha on beşine gelmeden.» (s. 20). (2)

Umut, çözüm umudu açmış dizelerde: «Gelecekler geçmişlerden daha iyi/biliyorum.» (s. 20)

Divan inceliğinde söylenmiş sevgi yüklü dizeler: «Ağacın cılız gövdesi bile/Canlanır sevgiyle bakınca.» (s. 23).

Yaşanmamış bir ömür ne ki? Ya doyasıya yaşanmışsa? ...
«Ne çok şey oluyor bir yılda
Üstelik yağmur da yağıyor» (s. 31).

Yaşam savaşında olanlar duysunlar ozanı : «Arkadaş ezberle ya da yaz bir yana/Otogarlarda, istasyonlarda/Ayrılık sözlerini/Hastanelerde, mapusanelerde/Söylenen türküleri/Ezberle ve sakın unutma» (s. 33).

Kırgınlık, küskünlük, bezginlik olmaz mı yaşam sürerken?: «Artık / İnanmaya başladım/Dostlarım/dostluk yoktur»/diyene.» (s. 63).

Ve gezdik söylencelerin enginliğinde, halk şiirinin işlendikçe bitekliği artan toprağında; dostluğu, sevgiyi, umudu yudumlamak dizelerde. Türkçe'nin özüne daldık 'Gül, Sevgili Yurdum'la. Geldik son basamağa, direnmeye: «Neden/büktün boynunu/Boyun eğmek/kurtarır mı seni çiçeğim/rüzgârın elinde/Boyun eğme ki/dik dur ki/kırılmasın ışgının yaprağın» (s. 71)

(1) Gül, Sevgili Yurdum, Ali Püsküllüoğlu, Varlık Yayınları, Şiir Dizisi, Ocak 1984, 96 sayfa, 150 TL.

(2) Bu dizelerdeki son sözcük kitapta'gelmeden' olarak yazılmış. Oysa aynı sözcük Yazko Edebiyat'ın Ocak - Şubat 1984 tarihli sayısında 'basmadan' olarak görünmekte. Bu da ozanın sürekli olarak şiirini işlediğini göstermektedir.

HANÇER VE LİRİK İÇİN

'Ölüm de bizi belledi
Ard ardına soyak soyak'

Hasan VAROL

'Ve yurdum uzakta
Oldürülmüş civan oğullarıyla/
Kanlı bir mısra gibi./
Uzakta.' (Hançer ve Lirik s. 16)

Hayatımızdan, şiirinden, Türkiye'mden, dünyada bizim safta olanlardan yana bildiklerimden söz etmek istiyorum. 'Kanlı bir mısra' da olsa bizim olan gülüşlerden, sevinçlerden, hüzünlerden, kederlerden, gözyaşlarından söz etmek istiyorum. Hani :

'Tohumu tez örter ölüm/
Tez örter şehit/
Tez örter buz/
Tez örter gölge/
Gömülü sanarsın halkı/
Oysa toprağa dönmüştür mısır' (Neruda s. 45)

İşte oysa ölmüyoruz be kardeşim. Sade düşüyoruz toprağa ve yeşerip yeniden hayat buluyoruz. Ölümler yeni birer hayat yaratmaz mı be kardeşim. Oysa:

'Ölüm bir ölse/
Başkaları ölmeyecek' (Neruda s. 142)

İşte ölüm denen o mendebur bir ölse kimse evet kimse ölmeyecek. Yiğit, civan dal boy oğlanlar ölmeyecek. Ama öyle mi ya ölüm işte işte...

Sana ağıttan söz açacağım. Anaların yürek gümbürtülerinden, gelinlerin kızların saçlarını yoluşundan söz etmek istiyorum. Engin denizler içinde, dalgalar içinde ak köpük olan yiğit insanların yanık türküsü ağıttan söz açacağım. Denizlerden yükselen çiy bulutlarında taşınıp incirleri kabartan, üzümleri erdiren çiy bulutlarından... Boran olup sarp kayalıkları görkemleyen yanık türkü çığlıklarından... Kar beyaz bulutlarla gökyüzünü nakışlayan, yeryüzünde pamuklara düşüp geceleri aydınlatan, ölümsüz kan damarları taşıyan, göğsü kıllı direnenlerin son türküsü diye yaktığımız ağıtlardan söz açacağım. Yazdıkça uzayan, hayat kadar uzun, yeni doğan bebelerce saf temiz yüreklerin, halklarında bıraktıkları acı, kutup yıldızı örneği parlıyan, şarkılı yanık türküden... Bu türkü oğullarımıza, kızlarımıza yakılan yanık, gevrek, burun ezgili sözlerdir. Tuzlu kanlarla kazınmıştır yüreğimize. Toprağı kanla ıslatmış ırmağın türküsüdür. Ve akar akar... geceden akar yıldızlara, gündüzleri akar akar... yüreklerimize.

'Nehirler gibi/
Ağlamak istiyorum,/
Garip bir başım ben' (**Neruda s. 59)**

Ağlama neye yarar? Hayır nehirler gibi akan bir türküyüz biz. Ve sen ağladıklarını yazıp bize ulaştırabilen kardeşimsin. Ne kadar saf, temiz sade, anlaşılır.

İlk şiirlerini yoklayıp geldiğimiz zaman, daha ilk dizelerinde bu damar içten kanayarak akıp gelmektedir. İşte:

'Bana sevinçler gönderme karıcığım/
İyi haberleri olamaz daha bu dünyanın (Görüşme yeri s. 17)

Nasıl da bilmişsin bu günü dünden. Nasıl da yakalamışsın dünü yarına bağlayacak olanı... diyalektik, nasıl da canlı senin dizelerinde. Sabra ve Satila katliamını nasıl da duymuşsun ki bu dünyanın iyi haberleri olamıyacağını dünden söylüyorsun bize. Bizi haberli kılıyorsun yarından. Yine o günlerin ateşi bir başka yerde; bir başka halkı bitirmeye çalışırken sen :

'O insanlar ki/
Gözleri iki çekik karaca

......

Öldürülmezden az önce
Pirinç yetiştiriyorlardı
Dünyamızın aç sofralarına'

diyerek,

'Ve onların çocukları/
Tarlaların gelincikleriydi/
Napalmlarla yakılmazdan önce' (Görüşme yeri s. 17)

diye acımızı paylaşmışsın bu gün gibi. O insanlar da tüm dünya halkları gibi hayatı seven, doğum çığlıklarını atarak hayata yaşamaya, kardeşçe yaşamaya gelmişlerdi. Bebelerin, pirinç tarlalarının yok oluşu içinde o insanlar dünyanın canavarına öyle bir tokat indirecekler ki insanlık adına o yüz karası savaşı durduracaklar. Utkuyu kazanan halkın çocukları, 'Tükürecek hepimizin suratına' Evet bu savaşta eli kanlı caninin safında olanların suratına tükürecektir çocuklar. **Onlar :**

'Şimdi yanık vücuduyla/
Sızlanıyor anacığının koynunda/
Hıçkırıklarıyla üç/
Çektikleriyle yüz yaşında' (Görüşme yeri s. 22)

Ha Vietnam'lı, ha Filistin'li farkeder mi? Bu gün Lübnan Dağlarını toplarıyla döven o cani insan kasabı değil mi? Analar, kızlar burada da saçlarını yolmuyor mu? Bebeler, üzerli gelinler öldürülmüyor mu? İşte burada da ağıtlar uğulduyor, işte kulaklarıma geliyor, duyuyorum. Ve sen bu uğultuları ölmez kılıyorsun.

'Hayret, ne çabuk sindirdi/
Elli milyon canı/
Tekellerin bu kanlı canavarı./
Dün de Sabra ve Şatila'da/
Sunuldu hazrete/
Filistin'li analar ve çocukları/
Ama o hala/
Daha diyor, daha daha...' (Hançer ve Lirik s. 52)

Güzel olanı ölüm alıp götürse de hayat süreğendir. Durmaz, durdurulmaz. Yalnız yurdumda değil dünya halklarının kavgalarında da ölüm nicelerini alıp gidiyor. Gaddarca öldürüyor, işkencelere veriyor gencecik kızları, oğlanları. Baskıların bitimsizliğine karşıt direnenler de bitmiyor. Sen yine şu dizelerinle koca Afrika'yı ayağa kaldırıyorsun. Dimdik ayakta.

«Güç oluyor güneşe/
Gülümseyerek bakabilmek/
Sürüp giderken/
Bu zulüm bu işkence dünyada/
Ve aç ağlaşırken çocuklar/
Tok Afrika'da.' (Hazırol Kalbim. s. 33)

Antenlerin tüm dünya halklarının kavga alanlrına açılıyor. Sen orda omuz veriyorsun onlara. Onlar, dizelerinde türküleşiyorlar kanayarak da olsa.

'Bütün ulusların halkları gibi/
Ve yalnız büyük fırtınalarla kımıldayan' (Hazırol Kalbim s.)

Yurdumun halkı, çocukları için, onların acı çekeni, ölenleri için, koyaklarda sarılmışları için ağıt yakmışsın. Onları, ölmez kılan senin bu dizelerin değil mi? Umut yaralıdır, kanla bastırılmaktadır ama ölmemiştir.

'Zulmün hurdahaş ettiği bahar/
Topallıyorsun/
Topallayarak da olsa/
Yürüyorsun.' (Hazırol Kalbim s. 22)

Yürüyor umudun ordusu bütün güzel günleri muştulayan ufukların sabahına.

'Çünkü umutsuzluk yasak/
Yılgın türküler söylemek de' (Hazırol Kalbim s. 31)

O en iyiğit dizeleri sancılar içinden acılı da olsa indiriyorsun yüreğinden. Umutsuzluk 'yasak' diyorsun. Hayat ki gürül gürül akıyor öyleyse yaşam da capcanlı sürmelidir. Yürek ağlasa da, kanla bastırılsa da, koyaklarda kuşatılsa da, 'kanla morarmış gömleğin' 'kuşatılmış çalılıklar içinde' bulunsa da... hayat sürüyor ve yaşanacaktır. Öyleyse ağıtlar da yakılacaktır.

'Sabah olmayacak mı/ Sabah olmayacak mı/
Yurdum da?' (Hazırol Kalbim s. 26)

diye soracaksın sen o yiğit yüreğinle 'ölümü güzel kılan...' akranlarının acısıyla. Nazım'a, Lorca'ya ve A. Jozef'e ağlıyan bu yürek yufka mıdır? Onun için mi ğaıtlar yakıyor? Hayır. Bu ağlıyan yanımız da bizim hayatımızın bir parçası değil mi? Sevinçleri şarkılara dönüştüren yürek değil mi aynı acıları ağıta dönüştüren.

1977 yılında urganlara bağlanarak dayak yiyen köylülerinin acısına dayanamayıp onların işkence çığlıklarını;

'Ve merhaba köylülerim/ 1977 yılının bir yaz gecesinde/
Köy alanına dizilen/ Urganlara bağlanan/
Karakolda köylü jandarmalara/ Dövdürülen/
Köylülerim merhaba' (Hançer ve Lirik s. 20)

dizelere döken yürek, bu kez kendi acılar içindeyken yine Akçay'da olan bir caniliğe ağıt yakıyor. Bu nasıl anlatılabilir? Kendi sancıları içinde kıvranırken, acılarını bastırıp, unutup Kara Ömerlerin Hasan'a, Civan Mehmet'e ağır yakan bu yürek nasıl bir yürek ey kardeşler? Acılara nasıl dayanıyor? Halkımın 'Eyüp sabrı' değil mi bu? Yunus'un yüreği, Karacaoğlan'ın yüreği değil mi bu? Yoksa dokuz canlı değil ki benim Metin kardeşim.

İşte Ankara'da kansere karşı bir ayağını vermiş sancılar içinde kıvranırken, Metin Akçay'da eline silah alan bir hain kan kusturuyor halka. Yatağında haber verilmeyen kardeşime (hastalığı nedeniyle ben de duyurmamıştım bu acı haberi ziyaret ettiğimde) bu acı sonunda duyuruluyor. Acılar içinde de olsa, hasta da olsa diri dipdiri kılan yüreği ona şu dizeleri yazdırıyor.

'Alacakaranlık bir güz akşamında/ Hedef olmuşlar da/
Bir hainin kurşunlarına/ Yatıyor iki güzel insan/ Çarşı ortasında/

...

Bu nasıl gidiş kardeşim böyle/ Biçilir gibi iki selvi/
Katran karası bir ölümle/

...

Ve salıp yapraklarını usul usul
Gayri yansın Akçay'ın Gülendost Kavakları.' (Hançer ve Lirik s. 22)

Kardeşlerim, bu 'kanlı bir mısra...' değil de nedir? Bizim bir yanımızın acılarını türküleştiren dizeler ağıt değil de nedir?

Hançer ve Lirik sanki ağıtlar kitabıdır. Tüm şiirler acılarımızı kanlı birer mısra olarak sunuyor bize. Acılar da, bizim yaşayan kan damarlarımıza kan vererek hayatı sürdürmemize yarıyor. Bu dizelere, 'İskelenin kara gülü Arap Şaban Aga'sını, 'Topal Durmuş/Durmuş Davra'yı, 'Sağır Selahattin, Betoncu Baki'yi'; 'Göletçi Ahmet'in', 'Hamal Hamdi'nin', 'Göçmen Ibrahim'in' teri, kavgaları, hüzünleri, kederleri ve ölüm acıları iyice sinmiştir. Kimileri ekmek kavgaları içinde deviniyor bu insanların. Kimileri göçüp gitmiş. İşte Göçmen İbrahim'in ölümünde,

'Uçkapılar Caminde kılındı namazın/
Bir yılda bu kaçıncı kara haber
Ameliyat yerim taze, kanar bir yandan/ Yürüdüm arkadaşlarla/
Olümünün ardısıra' (Hançer ve Lirik s. 39)

Topraksu işçisi Göçmen İbrahim'in ölümü ardısıra yürüyen kardeşim Metin, için için ağlıyor. İşte bir ağıt yakıyor. Göçmen İbrahim'i yağmur gibi ağlatan '—Tuna!... Tuna, attın beni dundan duna—' deyişi aklına geliyor. Arkasından hep birlikte söylüyorlar o'nun anısına. Yine, Milev, Botev, Vaptzarov artık Göçmen İbrahim'le anılacaktır. Durmuş Davra'da, 'dua yok.. bir iki şiir okuyun Nazım'dan' dediği için, mezarı başında isteği yerine getirilmiş; o da artık unutulmayacaktır.

Hayat böyle acılı kanlı akıp giderken, gerçekte bu son yıllar tam bir güz mevsimi gibi döküm yılı olmuştur. Koca şair Enver Gökçe göçüp gidecek, tv'de bir cümlecik olsun ölüm haberi verilmeyecektir. Tv. için dünya güllük gülistanlıktır ya o günlerde tv'nin de acısı pek büyüktür. O bir ölüm haberi duyurur duyurmasına; Natalia Wood ölmüştür. Onun acısıyla yastadır. Enver Gökçe'de kim ola? Değil mi ya(!) İşte buna, bu olumsuzluğa dayanamaz Metin,

'Kadersizdi/ Kadersizliği/
Ölümünden sonra da devam etti' (Hançer ve Lirik s. 36)

diye yazacak ve Enver Gökçe'ye «Bir ağlayan Eğin türküleriydi» diyecektir.

Ah! Şimdi anılması bile yeniden bir yarayı kanatmaya benzeyen olaya ne dersiniz. Dövülerek öldürülen İlhan!

Tokat bir dağ içinde/ Gülü bardağ içinde..

Bu türküyü bu sözleri her duyuşumda İlhan aklıma gelir. Yüreğim burkuluverir. Kan ağlayan bir türküdür bu bende. İlhan... Metin'le birlikte Akdeniz'in mavi sularını kulaçlamışlar, ak çakıllarını birlikte avuçlamışlar. Güle oynaya bir de resim çektirmişler. Hayatın türkülü, sevinçli bir yanı var o resimde. Böyle capcanlı yiğit kardeşimi nasıl alıyor ölüm? Nasıl kıyarlar öldürmeğe?... Biliyorum Artova'lı kardeşimi Vaptzarov'un sözleriyle 'böcü börtüler yiyip bitirse de' o:

'Ben ölmedim der,/ Yumrukları/ Yukarı kalkar yumrukları/
Daha' (Neruda. Seçmeler.)

İlhan, toprakta yaşayan ama hayatı bizimle yaşayan kardeşimizdir. 'Çıldırasıya' severek yaşıyor bizimle.

'Ey halk/ Ey sağır ve büyük okyanus...' (Hançer ve Lirik s.)

O'nu bağrına basmıştır. Metin, İlhan için:

'Nefti bir ölüm/ Çekip aldı aramızdan seni de/
Denizlere komşu gittin/ Kırık kaburga kemiklerinle/
...
Bana bu hastalık/ Sana ölüm/
Ne kadar uzakta...' (Hançer ve Lirik s. 30)

diyor. Bir Anadolu türküsü, ağıdı olmuştur artık. Bu dizeler halkımız yaşadıkça söylenecektir. İlhan, ekmek kavgamızın, tatlı dilimizin bir yanı. O da diğer kardeşlerimiz gibi 'Ölmez ölülerimiz/Türküsü türkülerde tütenler'den biridir.

Acıları, bir yanımızı acılı da olsa dizelere dökerek 'kanlı bir mısra' olarak bize sunan Metin ağabey sen koca Yunus'ca çok yaşa.

SANAT OLAYLARI

○ Adam Yayınlarının ikinci kuruluş yıldönümü nedeniyle İzmir'de İleri Kitabevi'nin 31 Mart - 7 Nisan tarihleri arasında düzenlediği «imza - söyleşi günlerine» 11 yazar katıldı. Aziz Nesin, Oktay Akbal, Melih Cevdet Anday, Rıfat Ilgaz, Latife Tekin, Tarık Dursun K., Samim Kocagöz, Ece Ayhan, İlhan Berk, Necati Güngör ve Muzaffer Buyrukçu'nun katıldığı imza günlerinde, en fazla ilgiyi 900 kitap imzalayan Aziz Nesin'in gördüğü açıklandı. Oktay Akbal ve Melih Cevdet Anday'ın da toplam 700 kitap imzaladığı bildirildi. İleri Kitabevi yetkilileri, 5 - 12 Mayıs tarihleri arasında da YAZKO Haftası düzenleneceğini açıklayarak, tüm YAZKO yazarlarının İzmir'e gelmesinin beklendiğini söylediler.

○ İzmir Devlet Resim ve Heykel Müzesi'nde Pınar Süt A.Ş.'nin ilkokul öğrencileri arasında düzenlediği 3. resim yarışmasında derece alan eserler sergileniyor.

○ Türk - Amerikan Derneği'nde açılan «Resim ve Fotoğraf Sergisi», İzmir Özel Türk Lisesi öğrencilerine ait.

○ Köken Sanatevi'nde İstanbullu iki sanatçı; Necdet Kalay ve Burhan Uygur'un resim sergisi izlenebilir.

○ Fransız Kültür Merkezi'nde «İlginç Yanlarıyla Fransa» konulu sergide, çeşitli sanatçıların orijinalleri Louvre Müzesinde bulunan bakır yapıtlarının kağıda çekilmiş kopyaları sergileniyor.

○ Marmara Ünifersitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Tiyatro Grubu öğrencileri, 27 Mart Dünya Tiyatroları Gününü, fakültelerinde sergiledikleri çeşitlemelerle kutladılar. İzleyici olarak katılanlara tiyatro masklarının armağan edildiği kutlamada, geleneksel Türk tiyatrosundan örnekler ve klasik seçmelerin yanı sıra şiir, şarkı ve bildiriler okundu. Programda Ben Bir Oyuncuyum (şiir), Kahvede Şenlik Var (oyun), Beğendiğiniz Gibi (oyun), Gözlem Sanatı Üstüne (şiir), Hamlet'in Oyunculara Öğüdü (oyun), Sanatçının Kaderi (şarkı) ve meddah, ortaoyunu, pandomim, gibi yapıtlar yer aldı.

DONEM/Yaşamı Savunan Dergi/Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Nuray A. Hançer/**Yayın Yönetmeni :** A. ÖZTÜRK/**Yönetim Yeri :** 1367 sokak No. : 5 Umut Han Kat : 3/308 Basmane - İZMİR/**Yazışma Adresi :** P.K. 105 Konak - İZMİR/**Tel :** 31 85 87/**Sürdürüm Koşulları :** 1 yıllık 1.500 TL. Yurtdışı 30 DM/**İlan Koşulları :** Kapak tam sayfa 50.000 TL., İç sayfalar tam 25.000 TL./**Banka Hesap No. :** Nuray A. Hançer adına Osmanlı Bankası Merkez Şube 0650.04648/2 İZMİR/
Dizgi ve Baskı : Merhaba Matbaası, Tel. : 147 800 İZMİR

tütünbank

"bankanız"

159

PABLO NERUDA

YÖNETENLER

Nixon, Frei ve Pinochet
Bugüne dek
1973 yılının
Şu acı ayı Eylül'e
Kadar

Tarihimizin
Pis boğaz sığırtkanları
Bordaberyy, Garrastazu ve
Banzer gibi
Kemirgen hayvanlar
Kemiriyorlar Birlik'in bayraklarını
Kan ve ateş dolu
Pençelerinde kirletiyorlar şimdi onu

Cehennemsi soygun aletleri, yöneticiler,
Bin kez satıcılar
Ve satılmışlar,
New York'lu canavarlarca
Kışkırtılmış
Eziyetlerin doymak bilmez makinaları
Kurban kanlarıyla kirlenmiş
İşkenceden geçmiş halklarının,

Ticaret adamlarının kahpeleri
Amerikan nefesinin aynısı
Kudurgan çöplük hapları, cellatlar
Ayaktakımı

Kerhane politikacılarından-Liderler :
Sizin bir tek hakkınız işkencedir
Ve açlık, halklarını
Kırbaçlayan

— Şili'nin bir yerinde, 15 Eylül 1973
Almanca'ya çeviren : Erich Fried
Türkçe'ye çeviren : M. Demir